

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

№ 49 (2273) Год XLIV

Беласток 5 снежня 1999 г.

Цана 1,20 зл.

Я вельмі кахала прафесара

З Аліцяй БАГІНСКАЙ, выдатным педагогам ігры на фартэпіяна, вучаніцай Яна Тарасевіча, размаўляе Ганна КАНДРАЦЮК.

— Заўсёды, калі заводзім гутарку пра Яна Тарасевіча, успамінаце яго найлепшымі словамі.

— Бо гэта быў вельмі файні чалавек. Вельмі кахаў музыку. Прафесар заўсёды мне паўтараў: Аля, ты — здольная дзяўчына, не кідай музыкі, можа яшчэ ў жыцці будзе з гэтага хлеб есці. І так сталася.

— Колкі гадоў працуеце настаўнікам музыки?

— Ужо троццаць шосты год вучу ігры на піяніна.

— Раней вы працевалі ў музычным цэнтры.

— Так, усе мае прафесійныя гады жыцця звязаны з музычным цэнтрам. Апрача Беластока, я працевала яшчэ ў тэрэне.

— Дзе канкрунта?

— Чатыры-пяць дзён я мела заняткі ў Беластоку, і два-тры дні ў тэрэне. Чатыры гады навучала музыкі ў Саколцы, чатыры ў Міхалове, некалькі гадоў ездзіла ў Дуброву-Беластоцкую.

— Вы даязджалі машынай ці аўтобусам?

— Найчасцей аўтобусам. Цягнік не надта падыходзіў, ён запозна прыязджаў і я баялася вяртацца дахаты. Тады вельмі часта ездзіла аўтостопам.

— Адкуль бралі на гэта ўсё сілу?

— У сваёй працы я кіравалася добрасумленнасцю і любоўю да музыкі. Праўда, не было тады нікога другога як я, каб так многа свайго прыватнага часу прысвячаў працы. За працу ў тэрэне я нават атрымала ўзнагароду Міністэрства культуры — Кавалерскі крыж ордэна Адраджэння Польшчы і адзнаку „Заслужаны Беласточчына”.

— Ці многа вы мелі вучняў?

— Вельмі многа. Сапраўды, цяжка ўсіх мне сёння зліцьць. Я працевала на двух штатах ды яшчэ і ў тэрэне мела сваіх вучняў. Усе дні ў тыдні, уключна з нядзеляй, я мела заняткі.

— Ці памятаеце сваю першую сустрэчу з Яном Тарасевічам?

— Памятаю, як першы раз да прафесара завёў мяне тата. Прафесар паказаў міне надзвычай ветлівым і сімпатычным дзядулем. Такі быў пачатак. Пазней прафесар стаў вялікім прыяцелем нашай сям'і. Вельмі часта заходзіў да нас на вячоркі. Мой тата вельмі кахаў музыку. Мама таксама добра спявала, сама навучылася іграць на гітары. Гэта быў незабыўныя вечары. Прафесар, як знакаміты піяніст, часта сядалі за раяль і наш дом напаўніўся музыкай. Часам, разам з прафе-

[працяг 4]

Сустрэча арганізатару і донара конкурсу з яго ўдзельнікамі. На заднім плане злева: Яўген Вана, Пётр Марцінік, Гражына Капінська, Марцін Рэмбач і Алег Латышонак.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Малыя гранты — вялікая справа

Віталь ЛУБА

На аўгуставені Цэнтрам грамадзянскай адукацыі Польшча-Беларусь конкурс на малыя гранты для няўрадавых арганізацый і таварыстваў, якія дзейнічаюць на карысць беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы паступіла 36 праектаў ад 20 арганізацый. 17 лістапада быўлі аўгуставені вынікі конкурсу і падпісаны дамовы, а ў кавярні „Тэхнічнай” ў Беластоку адбылася сустрэча ўдзельнікаў конкурсу з яго арганізаторамі і донарамі.

У выніку конкурсу фінансавую падтрымку агульной величынёй больш за 100 тысяч зл. атрымалі 29 праектаў 18 арганізацый. Старшыня ЦГА Польшча-Беларусь Марцін Рэмбач здзяўляў, што амаль усе праекты будуць выконвацца выключна беларускімі суполкамі, што красамоўна сведчыць пра сітуацыю на Беласточчыне, дзе адносіны паміж нацыянальнімі меншасцямі і большасцю грамадства фарміруюцца на прынцыпе палірызациі асяроддзяў. Толькі чатыры праекты маюць польска-беларускі характар: Мастацкае згуртаванне „Карткі” выпусціць нумар аднайменнага часопіса, прысвечанага беларускай літаратуре, а разам з БАСам наладзяць канцэрт „Народнага альбома”; той жа БАС разам з польскімі арганізацыямі „Маладых дэмакратараў” і „Маладых кансерватараў” наладзяць у Польшчы курсы для беларускіх няўрадавых арганізацый, а аддзел Беларускага саюза ў Гайнаўцы будзе весці дыскусійны форум аб спраўах горада. Гражына Капінська — кансультант Фонду Форда, галоўнага донара конкурсу, падкрэсліла, што амерыканскому спонсору зале-

жыць, каб нацыянальныя меншасці будавалі сваю тоеснасць і прытым інтэгралісацію з большасцю. Адсутнасць польска-беларускіх праектаў занепакоіла таксама Пётра Марцініка — шэфа Фонду Польская праца і заадно старшыню Праграмнай рады ЦГА Польшча-Беларусь. Выказаў ён таксама задавальненне, што дзякуючы конкурсу беларуская меншасць у Польшчы будзе мець крыху лепшыя ўмовы дзеяння.

У сёняшній матэрыяльнай сітуацыі беларускіх суполак, якія ў асноўным карыстаюцца міністэрскімі — і радзей са маўрадавымі — датацыямі, кожная дадатковая крыніца фінансавання мае вялікае значэнне. Гранты, прыдбаныя кіраўніцтвам ЦГА Польшча-Беларусь, дазволяюць ажыццяўвіць шэраг цікавых ініцыятыв у нашым асяроддзі. Напрыклад, у Дубічах-Царкоўных у будынку старой школы паўстане рэгіянальны музей беларускай культуры, дзіцячы хор „Лісічкі” з Ласінкі выпусціць аўдыёкасету з записам праваслаўных калядак, а Беларускае асветнае таварыства будзе ладзіць інтэграцыйныя мерапрыемствы для польскіх і беларускіх дзяцей у школе № 11 у Беластоку. Бацькоўскі камітэт Дзіцячага садка № 14 у Беластоку зреалізуе праект „Ад абраянасці да тоеснасці”, у ходзе якога бацькі, дзеці і настаўнікі будуць ставіць фальклорныя пастаўнікі, а Беларускае аўяднанне студэнтаў выпусціць між іншым, книгу Васіля Сакоўскага „Гісторыя май мясцовасці”, кампакт-дыск Алеся Камоцкага і касету рок-гурту „Кальян” з Гродна. Гранты пакарыстаецца таксама наша рэдакцыя. Прызначаныя нам гроши дазво-

[працяг 2]

Вернемся да юбілею

Тады, у дзевяностым годзе, думалі, што ўжо канец. Канец „Васілічкаў”. Сітуацыю выратавала Аліна Негарэвіч, якая ўзялася кіраваць гэтым слáўным на Беласточчыне калектывам. На працыгу пяці гадоў працавала яна з „Васілічкамі”. А пасля з Мінска вярнуўся Уладзімір Сахарчук, які пераняў эстафету.

[самадзейнасць 3]

Калатнечча вакол школы

Намеснік войта паведаміў Педагагічную раду, што 22 кастрычніка адбудзеца сустрэча настаўнікаў з прадстаўнікамі самаўрада з мэтай назначэння новага дырэктара. Калі на сустрэчу прыйшло 80% малінніцкіх бацькоў ды з'явіліся запрошаныя імі прадстаўнікі Кураторыі і рады ўжурналісты, чыноўнікі хацелі пакінуць будынак...

[канфлікт 3]

Гісторыя, пісаная ў снежні

Паглядзеўшы на гісторыю Беларусі дваццатага стагоддзя можна дайсці да вываду, што найбольшую актыўнасць наш народ праяўляў у снежні. Найменш дзеялася ў траўні, чэрвені і ліпені. Відаць, беларусы не хацелі траціць часу на палітыку, калі на лугах і палях сваю гісторыю пісала прырода.

[болей 4]

Па слядах мінулага

Другая царква ў Ломжы, у гонар імператара Канстанціна, званая таксама пагранічнай, была заснавана ў 1851 г. і размяшчалася ў флігелі мясцовай мужчынскай гімназіі. У 1863 г. належала да яе 1337 вернікаў. 5 красавіка 1882 г. царква пераведзена была ў Пянтніцу, у драўляныя школьні будынкі.

[гісторыя 9]

Міхал Лукиша — чалавек-аркестр

А колькі ж то дзялоў! Вось вяселле ў маладое. Мы й каравайнікам пайграць мусім. Тры дні праходзіла. Вось вяселлі былі! А жонка? Вядома, ёй цяжкавата было — бо ж то і каровы, і свінні, але прыносілі мы дахаты і пару злотых.

[усташын 10]

Сусветны дзень сеніёра

У гэтым годзе Сусветны дзень сеніёра адзначаўся ў Чаромсе 24 кастрычніка. Загадзя зробленая рэклама ў навакольных вёсках і Чаромсе прыцягнула шматлікіх гасцей і арганізаторы вымушаны былі паставіць дадатковыя столікі.

[мерапрыемства 11]

Беларусь — беларусы

Наишадкі случчакоў скараца не збіраюца

У мястэчку Вызна (зраз Красная Слабада), дзе ў 1920 годзе знаходзіўся штаб слуцкіх паўстанцаў, 27 лістапада быў усталяваны і асвечаны крыж. Зрабіў гэта адзін з атрадаў патрыятычнай маладёжной арганізацыі „Край”.

Дзейнічае арганізацыя нелегальна, ва ўмовах канспірацыі. Але карэспандэнту „Нівы” была дадзена магчымасць стаць сведкам гэтай акцыі „Краю”.

У азначаны час на лясной палянцы недалёка ад Вызны невядома адкуль з'явілася пайсотні хлопцаў і некалькі дзяўчат. Вонкава яны нічым не адрозніваліся ад сваіх аднагодкаў, якіх штодзённа можна ўбачыць на вуліцах беларускіх гарадоў. Прауда, сярод некаторых хлопцаў, што сабраліся 27 лістапада ў слуцкім лесе можна было пазнаць тых, хто ў красавіку г.г. удзельнічаў у жорсткай бойцы з міліцыяй у Гродне, і тых, хто 17 кастрычніка ў Мінску ішоў у першых шэрагах Маршу свабоды.

Раптоўна прагучала каманда: „Апранаць форму! Шыхтуйсь!” Літаральна за некалькіх хвілін на паляне ўзник сапраўдны вайсковы аддзел. На рукавах камуфляжнай формы і на кукардах берэтаў хлопцаў горда красавалася „Пагоня”. Камандзір растлумачыў хлопцам мэту збору (удзельнікі арганізацыі па загадзе збіраюцца ў любым месцы Беларусі і толькі пасля даведваюцца, што трэба рабіць).

Мы сабраліся, каб ушанаваць памяць мужных абаронцаў Случчыны. У мінулым годзе ўлады забаранілі пастаўіць крыж у цэнтры мястэчка. Але мы дазволу пытаць не будзем. Гэта наша зямля. Мы на ёй гаспадары.

Тут жа быў аддадзены даручэнні, на каго якія абязвязкі ўскладаюцца. Неўзабаве да Вызны маршавым крокам падыходзіла калона ў вайсковай форме.

Зміцер КІСЕЛЬ

Наперадзе троє хлопцаў неслі крыж. Па баках яго луналі два бел-чырвона-белыя сцягі. Двое хлопцаў неслі вялікі вянок са стужкай, на якой было напісаны: „Тым, хто пайшоў паміраць, каб жыла Бацькаўшчына”.

Па ціхім мястэчку разнесліся воклічы: „Жыве Беларусь! Жыве вечна!” Паччушы гэта некаторыя краснаслабодцы пачалі разбягачацца па хатах. Тым, хто застаўся, дзяўчата з „Краю” раздалі ўлёткі пад назвай: „Беларускім героям — народную памяць!”, у якіх узгадваліся падзеі 1920 года і тлумачылася акупантайская палітыка сённяшніх улады. Улёткі былі раскінуты і па паштовых скрынках жыхароў мястэчка.

Калона падышла ў цэнтр Вызны, дзе каля царквы быў усталяваны крыж. Беларускі праваслаўны святар айцец Леанід адслужыў паніхіду за палеглых случчакоў і асвяціў крыж.

Рэакцыя на падзею з боку мясцовых жыхароў была розная. Шмат хто ўхваліў акцыю, а некалькі маладых мужчын нават сталі ў шэрагі „краёўцаў” і ўдзельнічалі ў паніхіду. Якраз падчас яе пачаліся крыкі нейкай жанчыны, а пасля мужчыны, якія ганьблі апазіцыю. Відаць, гэтыя людзі зразумелі, што калі хлопцы моляцца, дык біць не будуць.

Пасля заканчэння ўрачыстасцяў адзін з кіраўнікоў „Краю” папярэдзіў мясцове начальства, што праз нейкі час хлопцы прыедуць праверыць, ці стаіць крыж. Калі ён будзе збешчаны, арганізацыя здыме з сябе адказнасць за бяспеку мясцовай вертыкали.

Праз некалькіх хвілін атрад „Краю” знік у вечаровай цэмры. Толькі пасля гэтага з'явіліся два міліцыянеры. Але зрабіць што-небудзь нават не спрабавалі.

Зміцер КІСЕЛЬ

У Гродне з саюзнай дамовы зрабілі вогнішча

Гродзенцы адзначылі трэцюю гадавіну лукашэнкаўскага рэферэндуму несанкцыянаваным шэсцем у цэнтры горада і масавым паленнем тэксту саюзнай дамовы з Расіяй.

Па плане арганізатораў, а імі былі кіраўнікі „Гродзенскай ініцыятывы” (намінальна лічыцца, што ў ёй аўтадалася некалькі дзесяткаў палітычных і няўрадавых арганізацый Гродна), вечарам 24 лістапада гродзенцы павінны былі хадзіць невялікімі групамі па цэнтральнай вуліцы горада з запаленымі ліхтарыкамі, свечкамі і запальничкамі.

На самай справе, у 17 гадзін тысячи гродзенцаў сабраліся на вул. Савецкай. Некаторыя прыйшлі з ліхтарыкамі, шмат хто са свечкамі, іншыя запальвалі запальничкі. Аднак моўчкі прагулявашаца групамі па некалькіх чалавек людзі не пажадалі. Згрупаваўшыся ў калону, яны, скандуючы антылукашэнкаўскі і патрыятычны лозунгі рушылі па вуліцы. Арганізаторы не кіравалі акцыяй. Па калоне пайшла чутка, што іх арыштавалі. (Як по-

тym высветлілася гэтую дэзінфармациі паведаміў ўдзельнікам акцыі нейкі палкоўнік міліцыі. На самай справе, па незразумелых прычынах да пачатку мерапрыемства былі затрыманы два чалавекі і пасля яе яшчэ адзін. Усіх хутка адпусцілі. На аднаго, Алеся Астроўскага, быў складзены пратакол). Каб не „падстаяць” арганізатораў, людзі не выходзілі за межы цэнтральнай часткі горада, а некалькі разоў прыйшлі па Савецкай вуліцы. Падышлі яны і да аблыванкамам, дзе калону сустрэла міліцыя. Ахойнікі правапарадку баяліся, што дэмантранты пракрыюць праезджую частку. Аднак мэтай людзей быў якраз аблыванкамам. У гэты час яго супрацоўнікі выходзілі з працы. Пачаліся воклічы: „Ганьба!”, „Саюз не! Незалежнасць так!”

Пасля калона развярнулася і зноў рушыла па Савецкай вуліцы. Напрыканцы акцыі людзі спыніліся і пачалі паліць саюзныя дамовы. У прыцемках гэта выглядала так, нібыта ў цэнтры горада нехта развёў некалькі вогнішчаў.

Зміцер КІСЕЛЬ

Еўрасаюз, Польша і беларусы

У цыклі дыскусійных сустрэч, арганізаваных Цэнтрам грамадзянскай адукацыі Польша-Беларусь, дагэтуль выступалі беларускія палітычныя дзеячы — Валянціна Трыгубовіч і Алег Трусаў, якія расказвалі пра сітуацыю ў Беларусі. Чарговая сустрэча адбылася 23 лістапада. З дакладам „Еўрапейскі Саюз і Усходняя Еўропа” выступіў дырэктар варшаўскага бюро Фонду Адэнаўэра Раланд Фройдэнштайн. Фонд садзейнічае развіццю адкрытага грамадства і дапамагае няўрадавым арганізацыям у дасягненні гэтай мэты. Гадавы бюджет польскага аддзялення Фонду Адэнаўэра складае 2 млн. марак і карыстаюцца імі пастаянныя партнёры і атрымальнікі малых грантаў. Першы год дзейнасці Цэнтра грамадзянской адукацыі Польша-Беларусь таксама фінансаваўся Фондам Адэнаўэра.

Пасля II сусветнай вайны, калі распалася традыцыйная сістэма міждзяржаўных альянсаў, аднаўленне XIX-вечнай сістэмы пагражала існаванню Еўропы. Гэта паслужыла штуршком для ўзінкення ідэі еўрапейскай інтэграцыі, якая ад пачатку была палітычным працэсам. Яе галоўныя мэты — прадухіленне ўзброеных канфліктав і заціранне тэхнагічнай-цывілізацыйнага падзелу па лініі Талін — Тырана.

Пасля 1989 г. узікла магчымасць пашырэння ЕС на краіны Усходняй Еўропы. Праводзіцца яно ў адпаведнасці з філасофіяй, што нікто звонку не можа стварыць у краіне ўмоў для развіцця свободнага рынку і дэмакратыі, што зневенне можна толькі дапамагчы. Членства ў ЕС залежыць ад волі элітаў, а тыя могуць замаруджваць пераўтварэнні па сваіх інтарэсах, паколькі новая сітуацыя нясе з сабой многа невядомага. Цяпер 6 краін вядуць перагаворы на конту уступлення ў Еўрасаюз, у тым ліку Польшча, а 5 краін чакаюць сваёй чаргі для перагавораў. Перспектывы астатніх краін — неакрэсленыя. Напрыклад, Расія не дэкларавала ахвоту стаць членам ЕС. Беларусь не праяўляе спроб правесці структурныя пераўтварэнні і такім чынам сама адмажоўваеца ад патрабавання XXI стагоддзя. Украіна, хаця дэкларуе ахвоту далучыцца да ЕС, не стрымоўвае асноўных патрабаванняў. Вышэйпералічаныя краіны заключылі з ЕС толькі дамовы аб партнёрстве і супрацоўніцтве. Гэта дае ім магчымасць рэгулярных сустрэч на ўрадавым і ведамасным узроўнях для вядзення па-

літычнага дыялогу і аблігчэння ў міждзяржаўным гандлі, якія ставяцца ўзялжнасць ад выконвання правоў чалавека. Далейшым крокам ЕС будзе распрацаванне стратэгіі для Расіі, Беларусі, Украіны і іншых краін.

Паводле дакладчыка, у Польшчы не вядзецца дыскусія наконт матываў інтэграцыі і таму яны застаюцца невядомымі шырокаму грамадству. Да 1997 г. работа па асвяленні мэтаў інтэграцыі практычна не вялася, а цяпер унутраныя клопаты кааліцыі таксама перашкаджаюць гэтаму працэсу. У Польшчы, скажаў госьць, адны палітыкі даказваюць, што яны палякі, а другія — што ўмеюць пару слоў сказаць па-англійску. І хаця ў Установе Камітэта па справах еўрапейскай інтэграцыі працуе 200 чалавек, эфекты іх працы невідочныя. Польшча не мае сілы абсорбіці, — заявіў Раланд Фройдэнштайн.

Членства ў ЕС нясе за сабой абязяжак уніфікацыі структур і законаў, напрыклад, у галіне аховы граніцы. Выкананне дырэктывы ў Шэнген выклікала ў Польшчу грамадскія хваляванні і на найкі час ускладніла перасяканне ўсходніх граніцы. Адмоўная гандлёвая вынікі павінны мець часовыя характеристы і горшай сітуацыі на граніцы быць не павінна.

На пытанне, што нацыянальныя меншасці атрымаюць ад уступлення ў Еўрасаюз дакладчык адказаў: стандарты пашанавання правоў меншасцей і магчымасць карыстацца праграмамі для рэгіёнаў. Дадаў ён, што ў Брюселе працуе дэпартамент па дапамозе для нацыянальных меншасцей. Яго дзейнасць у Польшчы не распрапагандавана і людзі не ведаюць як пісаць прапановы на атрыманне фінансавых сродкаў. Генеральны консул Рэспублікі Беларусь у Беластоку Мікалай Крэчка ў кантактэ з кіраўнікамі Беларусі заўважыў, што трэба дыскутуваць таксама аб дастасаванні польскага права да патрэб нацыянальных меншасцей, прыкладам чаму можа быць сітуацыя беларусаў на Беласточчыне. Раланд Фройдэнштайн адзначыў, што юрыдычная сітуацыя нацыянальных меншасцей у Польшчы адпавядае еўрапейскім стандартам, аднак юрыдычная сітуацыя не тоесная практыцы. Еўрапейскія структуры будуць праўяраць выконванне правоў нацыянальных меншасцей, аднак практычна іх ажыццяўленне залежыць ад партыі, арганізацій і іх лідераў, а таксама ад выбаршчыкаў.

Віталій ЛУБА

Апошнія „Навіны”

Тыражом у сто тысяч (так памечана ў выхадных даных) выйшаў апошні нумар газеты „Навіны”. Па сутнасці гэта выданаўчы-судовая сістэма зрабіла з газеты банкрута. Але з 1 снежня выдавец „Навін” Павел Жук плануе выпускаць газету „Наша свабода”.

Афіцыйна „Навіны” нікто не закрывае. Аднак пасля таго, як суд прыгаварыў газету заплаціць сакратару Савета Бяспекі Віктору Шэйману 10 млрд. рублёў, апазіцыянае выданне аказалася проста фінансава задушанае ўладамі, паколькі такіх грошай рэдакцыя не мела. У выніку „го-

нар і годнасць” спадара Шэймана аказаўся незадаволеным — сакратар Саўбеза не атрымаў нават „зайца”. Апошні тыраж „Навін” быў аддрукаваны ўжо ў Падольскай тыпаграфіі па гэтай прычыне, што ў Беларусі ён мог быць арыштаваны. Цяпер газета раздаецца бясплатна.

Што датычыць „Нашай свабоды”, дык прапануецца, што новае выданне стане пераймальнікам традыцый закрытай „Свабоды” і задушаных „Навін”. Газета будзе прадавацца грамадскімі распаўсюджвалінкамі і распаўсюджвацца па падпісах.

Беларусская деловая газета № 675, 19.11.1999 г.

Малыя гранты — вялікая справа

[1 ♀ праца]

ляць на паўгадовую высылку дзеячынасту экземпляраў „Нівы” ў Беларусь і на друк книгі „Бежанства”. „Зорка” ў сваю чаргу пашырыць формулу зорчынай праграмы і супольна з Беларускім саюзам правядзіць конкурс „Наш клас”.

У рамках раздадзеных грантаў будзе ажыццяўляцца шмат іншых асветных,

культурных, грамадзянскіх і выдавецкіх ініцыятыў. Як заявіў праграмны дырэктар ЦГА Польша-Беларусь Яўген Вапа (ён і старшыня Беларускага саюза ў РП), ад вынікаў сёлетняга конкурсу залежаць будзе поспехі пошуку спонсараў для беларускай дзейнасці ў наступных гадах.

Віталій ЛУБА

To be or not to be...

Дзесяць гадоў таму назад прыгажуны-„Васілёчкі” святкавали сваё 25-годдзе, і я з захапленнем напісала ў „Ніве”: „22 чэрвня г.г. нялёгка было праціснуцца таму, хто спазніўся, у залу Бельскага дома культуры. Людзі стаялі ў дзвярах і на калідоры. Кожны хацеў глянуць на юбіляру, яшчэ раз пачуць іх песні, даведацца, хто атрымаў узнагароды. Ды да таго ж і «Лявоны» з Воранава, што на Гродзеншчыне, прыехалі і таксама будуць выступаць! А ёсць жа ў зале і амерыканскі «Васілёк», які хоць і не браў удзелу ў канцэрце, то ўсё ж выклікаў вялікае зацікавленне”. Тады, калі я пісала гэтыя слова, яшчэ працаваў з калектывам Сяргей Лукашук і „Васілёчкі” спявалі ў сімбіёзе.

Святкаець 35-годдзе калектыву распачалі пры няпоўнай зале. Валодзя Сахарчук, сённяшні кіраўнік і дырыжор калектыву, пасля канцэрта з палёткай сказаў, што ўсё вісела на валаску. Проста дрыжаў, каб ўсё неяк выйшла. Дастаткова было, каб захварэў акампаніятор.

Валодзя Сахарчук, малады выпускнік Беларускага ўніверсітета культуры з дыпломам дырыжора народных хораў пяць гадоў таму атрымаў у спадчыне крыху перацярблены калектыву „Васілёчкі”, з якога ў дзевяностым годзе адышоў кіраўнік і дырыжор з дваццатігадовым стажам у „Васілёчках” Сяргей Лукашук. Таксама частка маладых, таленавітых людзей перайшла ў новы калектыв „Маланка”, створаны Сяргеем Лукашуком.

Тады, у дзевяностым годзе, думалі, што ўжо канец. Канец „Васілёчкаў”. Сітуацыю выратавала Аліна Негярэвіч, маладая настаўніца Бельскай музычнай школы. Яна ўзялася кіраваць гэтым слайным на Беластроўчыне калектывам. На працягу пяці гадоў працавала яна з „Васілёчкамі” і адначасова з калектывам „Бярозкі” з Кнарыд. А пасля з Мін-

ска вярнуўся Уладзімір Сахарчук, які пераняў эстафету.

Тады, калі яшчэ „Васілёчкі” былі ў цэласці і кіраваў імі Сяргей Лукашук, быўлі яны візітнай картачкай Бельскага Падляшскага і, можна сказаць, найбольш спелым беларускім калектывам Беластроўчыны.

На першы погляд, у 1989 годзе калектыву расцвіў як николі. Перш за ўсё разросся. Сяргей Лукашук вырашыў увесці ў праграму танцевальныя элементы, а таксама стварыў інструментальную группу з народнымі інструментамі. Было наладжана рэгулярнае супрацоўніцтва з Беларуссю, а апагеем прызнання быў фільм пра калектыв, зняты на Мінскай тэлестуды.

Пасля перамен, якія адбыліся ў калектыве ў 1990 годзе, стала відаць, што нейкі чарвяк точыць яго знутры. Людзі былі знеахвочаныя, пачалі нерэгулярна прыходзіць на рэпетыцыі. Спявалі нязладжана, як бы песня стала ім абыякавай. Сварыліся, мелі прэтэнзіі адзін да другога.

На жаль, у нейкай ступені гэта сітуацыя працягваецца далей. У новых умовах, калі трэба разлічваць перш за ўсё на сябе, вялікаму калектыву цяжка аформіць паездку па Польшчы, а што ўжо гаварыць пра выезд за граніцу. Дынамічны, маладзейшай і меншай па колькасці „Маланцы” рабіць гэта значна лягчэй.

Дзе могуць найбольш паказацца „Васілёчкі”, дык гэта на Фестывалі беларускай песні ў Беластроку, на Свяце беларускай культуры, ды на вясковых фэ-

стынах, якія наладжвае Беларуское таварыства.

У мінулым годзе бліснула надзея, што ў калектыве пойдзе на лепшае. Рассказвае Валодзя Сахарчук: „На Фестывалі беларускай песні ў Беластроку, які адбыўся ў лютым 1998 года, мы занялі першое месца ў той час, калі такія вя-

домія калектывы, як „Крыніца” з Беластроком ці хор Гайнавіцкага дома культуры апынуліся на другім.

Людзей акрыліў гэты поспех. Яны былі ўзбуджаныя, хацелі працаваць. Адным словам, нешта рушыла. А тут — ножу плечы. Шасцёра харыстаў, маладых і з добрымі галасамі, адыхаюць з калектыву. Я і гаварыў з імі, і пераконваў, і прасіў, — чаго толькі не рабіў, а яны сваё: вернуцца, але тады, калі не будзе старых. Як бы не хацелі зразумець, што гэта ўсё ж самадзейны калектыв, а не прафесійны і звалініць тут з працы няма каго. Калі людзі прывязаны да песні, няхай спываюць!

Ну, што ж, можа яны адумаюцца. Я ўжо меркаваў па-рознаму, мо варта стварыць асобныя групы для маладзейшых і старэйших — з іншым рэпертуарам”.

Моладзь адышла з „Васілёчкаў” у ліпені гэтага года, і настрой, які панаваў у калектыве, перадаваўся слухачам, якія сабраліся 13 лістапада ў зале Бельскага дома культуры. Нечага ім не хапала: юнацкага задору, бойкасці і ... мужчынскіх моцных гала-соў. Павядала сумам.

Валодзя Сахарчук таксама лічыць, што мужчынскіх гала-соў павінна быць больш. Моладзь і мужчыны ў хоры — два балочыя месцы калектыву.

Сітуацыю крыху ўскладняе факт, што Уладзімір Сахарчук пераехаў з жонкай жыць у Беластрок. Працуе ён у Пачатковай школе ў Рафалоўцы. Там выкладае ён і музычнае выхаванне, і біялогію, і географію, і фізічнае выхаванне. Я — адзіны мужчына ў школе, кажа ён. Трэба ж з нечага хлеб есці, бо дырыжыраванне гэта амаль грамадская справа.

Тым не менш Валодзя рэгулярна раз у тыдзень даязджае на рэпетыцыі ў Бельск. Перад святкаваннем 35-годдзя калектыву рэпетыцыі праводзіліся два разы ў тыдзень, а то і тры.

Калі яшчэ працаваў ён настаўнікам у Орлі, марыў пра тое, што створыць та-кі хор, які б ведалі не толькі на Беластроўчыне, але і далей. Шанц ёсць, маючы та-кі ахвотны да спявання матэрыял, як „Васілёчкі” з іх традыцыямі. Ды і сам ён сцвярджае: „Калектыв ёснуне, хачу рабіць сваё, дзеля чаго я вучыўся”. Трэба толькі дапамагчы „Васілёчкам” усебакова. Апошні званок. To be or not to be...

Ада Чачуга

Фота Сяргея Грынявіцкага

Калатнечча вакол школы

У Падставовай школе ў Малініках 14 настаўнікаў вучыць 84 дзяцей. Да 26 кастрычніка г.г. школа працавала незаконна, без арганізацыйнага аркуша школы.

18 жніўня г.г. у конкурссе на пасаду дырэктара малініцкай школы прымаў ўдзел троі асобы. Калі конкурс выйграла цяперашняя дырэктар Вольга Стэльмасяк (7 членоў камісіі выказаліся за яе кандыдатуру, а 2 супраць), Управа Арлянскай гміны паведаміла Кураторыю асветы ў Беластроку аб адмене конкурсу. Прычына: пераможца конкурсу застарая, не адпавядзе крытэрыям ухваленым Радай гміны. Паводле арлянскіх радных, дырэктарам школы можа стаць асока ва ўзросце да 55 гадоў. У школе ўзімік балаган. Рашэнне Управы гміны ўзбударажыла бацькоў, большасць настаўнікаў, а нават некаторых радных. Трэба адзначыць, што Вольга Стэльмасяк працуе ў Малініках 30 гадоў і ўжо 18 год узначальвае школу. Большасць бацькоў адбарае яе працу.

Хацелі ўцячы

Управа гміны вырашила адстойваць сваё рашэнне. Рады і заадно намеснік войта Сяргпан Гаворка (войт да паловы снежня знаходзіцца ў водпуску) паведаміў Педагагічную раду, што 22 кастрычніка адуздзеца сустрэча настаўнікаў з прадстаўнікамі самаўрада з мэтай назначэння новага дырэктара (яго прозвішча не называлася). Калі на сустрэчу зарплату і чаму не плацяць ім за дадатковыя заняткі. Самаўрад не падбай-

Кураторы і радыёжурналісты, прадстаўнікі гміннага самаўрада (Сяргпан Гаворка, сакратар Канстанцін Капонаў і юрысконсульт Мікалай Тармасюк) хацелі пакінуць будынак, але сабраныя на гэта ім не дазволілі. Атмасфера становілася напружанай. Сабраных супакойваў настаяцель мясцовага прыхода а. Міхал Саевіч з Вулькі-Выганоўскай.

Я не цалкам усведамляў сабе што адбываецца ў Малініках, — гаварыў да сабраных віцэ-курарат Енджэй Луцьк. — Два гады таму арлянскі самаўрад працоўжыў дырэктару паўнамоцтвы да часу правядзення конкурсу. Паколькі Управа гміны адмяніла конкурс, канчатковая рапшэнне застаецца за ваяводам. Да гэтага часу цяперашняя дырэктар павінна далей выконваць свае абавязкі.

Дзеля добра дзяцей

Арлянскі самаўрад у гэтым годзе атрымаў з Кураторыю асветы 8 тыс. зл. на давоз дзяцей, 2 125 зл. на функцыйныя дадаткі для дырэктараў, 1 135 зл. на сацыяльныя стыпендіі і 916 зл. на падручнікі для дзяцей з бедных сем'яў. Аднак школыны бюджет не быў адобрани ўправай гміны і невядома, у які спосаб выкарыстоўваюцца фінансавыя сродкі, на якіх аснове настаўнікі атрымоўваюць зарплату і чаму не плацяць ім за дадатковыя заняткі. Самаўрад не падбай-

тра да дадатковыя гроши на падручнікі для маламаёмных. Як паведаміў віцэ-курарат, Малінікі — адзінай ў Падляшскім ваяводстве школа, якая ад мая не мае зацверджанага арганізацыйнага аркуша, хаця гроши з дзяржбюджету павінны расходвацца згодна з аркушам.

— Самаўрад з'яўляецца гаспадаром на сваёй тэрыторыі і ён павінен клапаціца пра дабро дзяцей. У Арлянскай гміне гэта гэта не наглядаецца, — зайдзеў віцэ-курарат Е. Луцьк.

Незаконныя дзеянні

Намеснік войта прызнаеца, што „гэта аркуш не бачыў і не ведае, як ён выглядае”. Малініцкія бацькі наракаюць на адсутнасць вынікаў кастрычніцкай сустрэчы і скардзяцца на самаўпраўства шафёра, які „выкідае” дзяцей з аўтобуса некалькі кіламетраў перад домам. Шафёр Пётр Цюлькевіч тлумачыць, што справа выглядае зусім інакш. Гэта дырэктарка і адна настаўніца паспалі дзяцей пехатою, а ён ехаў і збіраў іх па дарозе. Прыйнаеца таксама, што аднойчы вясімілкласніка-хулігана высадзіў 4 км перад домам і з гэтай пары хлопец паспакайней.

— Гмінныя чыноўнікі ўмеюць толькі прыгожа гаварыць, абъясняць, але на справе нічога не зрабілі і не зробяць, — сцвярджае Адам Каўнацкі з Вулькі-Выганоўскай. — Напрыклад, для абмеркавання справы віцэ-войта публічна запрасіў дырэктарку школы на пасяджэнне Управы гміны ў панядзелак, 25 кастрычніка, на 14 гадзіну. Калі дырэктарка прыехала на дамоўлены тэрмін,

у гміне не было ні віцэ-войта, ні сакратара, ні пасяджэння Управы.

— Вядома чым славіца наш войт... Ён хутка траціць галаву, — кажа адна з малініцкіх настаўніц, — ды падбірае адпаведных сабе людзей, а наша спадарыня дырэктар да такай кампаніі не падыходзіць.

— Гэта парушэнне законнасці, — лічыць радны Аляксандар Шыманскі. — Мы павінны прызнаць вынікі конкурсу і павіншаваць цяперашнюю дырэктар з перамогай, а не рабіць шум на ўсю гміну.

— Адказным за апеку над дзяцьмі з'яўляецца дырэктар школы, — тлумачыць сакратар гміны Канстанцін Капонаў, — а арганізацыйны аркуш школы зацвярджаецца войт і Управа. Аркуш для школы ў Малініках толькі што падпісаў намеснік войта Сяргпан Гаворка. Гэта войт Іванчук заўпарціўся і не хацей яго падпісаць.

* * *

Трэба адзначыць, што сам войт Міхал Іванчук, ураджэнец Малінік, і Управа, у саставе якой засядаюць радныя з наваколля Малінік, некалькі гадоў таму намагаліся ўтрымаць малініцкую школу, бо ў адваротным выпадку, папярэджвалі, бацькі не будуць пасылаць дзяцей у арлянскую гімназію. Цяпер ходзяць чуткі, што плануюць яны забраць сваіх дзяцей з Малінік і пасылаць у Орло. Прычына: лепшыя ўмоўы ў школе і больш выгадны давоз дзяцей. Адумаліся???

Міхал Мінцэвіч

Я вельмі кахала прафесара

Аліця Багінськая з вучаніцай.

[1 ♂ працяг]

сарам прыходзіў да нас Юрка Максімюк, які таксама іграў на раялі. Я таксама хацела быць выдатнай вучаніцай прафесара. Не магла сабе дазволіць, каб пайсці да яго на ўрок непадрыхтаванай. Увогуле, дык я вельмі кахала прафесара.

— Колькі вам было тады гадоў?

— Навуку ігры на раялі я пачала ў дзесяць гадоў. Гэта быў 1950 год.

— Ваша музичная адукцыя сустэрна на сваім шляху мноства перапынкі. Былі доўгія перапынкі.

— Так. Навуку пачала я ў прафесара Тарасевіча. Да яго я хадзіла чатырыпяць гадоў. Пасля быў перапынак. Проста памёр мой тата. Увогуле, калі ў нас паявіліся матэрыяльныя клопаты, прафесар адмовіўся ад якой-колечы заплаці. „Абсалютна! — сказаў. — Не хачу ніякіх грошай” і заявіў, што будзе мяне далей вучыць, каб я прыходзіла і іграла. Але я пачала хварэць, ляжала ў бальніцы, пазней расхварэлася моя мама. Я спыніла тады сваю музичную адукцыю. Да музыкі вярнулася пасля

сямі гадоў, будучы ўжо замужам. Сама пачала рыхтавацца да экзаменаў у музичную школу.

— Цяжка мне тое ўсё ўяўіць.

— Жыццё маё так склалася, што я была вымушана працаваць. Падумала тады пра музыку, якую любіла. Цэлы год я іграва па восем гадзін у дзень. На галаве быў яшчэ дом і аднагадовая дачушка. Усё ж удалося мно дастацца ў сярэднюю школу. Пазней разам з дачкой хадзіла на заняткі.

Пасля заканчэння сярэдняй школы я зразу пайшла на працу. У нас тады не было вышэйшай музичнай установы. Сваю першую працу я пачала ў музичным цэнтры ў квартале Новае Места, пасля быў цэнтр, што па вуліцы Браніцкага (тады Леніна), у канцы працавала на Звежынецкай. Сёння магу сказаць, што працавала я па-рознаму, кryчала на дзяцей і на бацькоў. Проста такім спосабам выходзілі мно нястачы ў адукцыі. Я кryчала на дзяця, бо сама не ведала, як паставіць яго руку. Тады я пачала хадзіць да сяброў, якія мелі ўжо нейкі педагогічны

вопыт, вучыцца ад іх навучання. Каб не вучыць сваіх малых сяброў віскам і крыкам!

— Сёння вы маеце славу выдатнага педагога.

— Я вельмі старалася, каб маё навучанне „мела руکі і ногі”. Калі трапляўся ляўнівы вучані і бацькі ім не цікавіліся, тады я гаварыла, што шкода марнаваць час. Але, калі мама была зацікаўленая, калі нават не выходзіла, я не шкадавала свайго часу, працавала пасля ўрокаў, запрашала такое дзіця дадому. Мне залежала, каб мае вучні былі выдатнікамі. Я не магла сабе дазволіць, каб палова моіх вучняў была без шансаў. Моя праца — гэта была моя фірма.

— Скажыце яшчэ нешта пра свою працу. Пратыя заняткі, якія вы рабілі дадаткова.

— У музичным гуртку я была не толькі настаўніцай. Як трэба было, то і працавала як прыблішчыца, як апякунка. Я заўсёды арганізавала сваім вучням канцэрты, дадатковыя заняткі, бо дзеці вельмі цешыліся, калі мелі магчымасць паказацца са сваімі ўмеласцямі.

— Ці задавальнялі вас эфекты вашай працы?

— Заўсёды палова моіх вучняў паступала ў музичную школу. Мяне нават углаварвалі, каб я так не старалася. Ка залі, што аддаю музичнай школе самых здольных вучняў. Зразумела, цэнтру хацелася іх пакінуць, каб працавалі на яго славу. Але я бараніла сумлення. Думала пра будучыню дзяцей.

— Ці ваши вучні скарысталі з гэтага шансу?

— Многія мае вучні звязалі сваё жыццё з музыкай. Аня Швенгер працуе як ад'юнкт у Вышэйшай музичнай школе, Бэата Ступкевіч выкладае ў класе піяніна ў сярэдняй музичнай школе, Анджэй Макаль працуе ў вышэйшай музичнай школе, Кшышы Зайкоўскі закончыў кансерваторыю, Гося Высоцкая і Бася Какарэка закончылі вышэйшую музичную школу, некалькі маіх дзяўчын працуе ў Тэатры лялек. Вельмі многія з маіх вучняў пакончылі сярэднюю і пачатковую музичную школу.

— Сярод ваших вучняў вельмі многа дзяцей беларускай інтэлігенцыі, многа з праваслаўнага асяроддзя.

— Я пад вялікім уражаннем, што дзеці з праваслаўнага асяроддзя такія музичнай, што бацькі зацікаўлены музичнай адукцыяй дзяцей.

— Ваша дзявочача прозвішча — Каліноўская. Прозвішча гэтае ведае кожны светлы беларус. Ці ёсьць у вас нейкія сувязі з Каліноўскім з Мастаўлян?

— Я — радавітая беластачанка. Мой бацька родам з Беластока. Мама нарадзілася ў Вільні. Яна паходзіла са шляхецкага роду Малеўскіх. Мая мама ў дзяцінстве асталася сіратой. На жаль, я нямнога ведаю пра сямейныя карані. Пра сувязі з Беларуссю таксама ніколі не чула.

— Якім настаўнікам быў Ян Тарасевіч?

— Знакамітым. Гэта сапраўды быў выдатны піяніст і педагог. Праўда, ён быў вельмі патрабавальны. Аднак класна адносіўся да сваіх вучняў. Быў надзвычай ветлівым і добрым чалавекам. Умеў перадаць любоў да музыки.

— Пасля чатырох-пяці гадоў навукі ў Яна Тарасевіча вы мелі ўпэўненасць, каб у вырашальны момант жыцця вярнуцца да музыки.

— Тады... я падумала, што такая праца будзе прыносіць мене задавальненне. Цяпер я вельмі цешуся, калі ўдаеца мне дабыць з дзіцяці тое, што ў ім цэннае.

— А дзе вы працавалі, калі езділі ў Саколку?

— У мясцовым Доме культуры.

— Перад войной, той самы дом называліся Домом людовых. Якраз там Ян Тарасевіч і Яніна Кісель вялі музичны гурток для мясцовых дзяцей. Там разам са сваімі вучнямі ладзілі канцэрты. У 1997 годзе Беларуское гітарычнае таварыства (не ведаючы пра гэта) наладзіла там канцэрт, на якім выконваліся творы Тарасевіча. Ну і вы даязджалі туды аж чатыры гады...

— І я не ведала пра гэтае супадзенне. Бачу — я хадзіла яго дарогамі.

Ганна КАНДРАЦЮК

Фота аўтара

Гісторыя, пісаная ў снегі

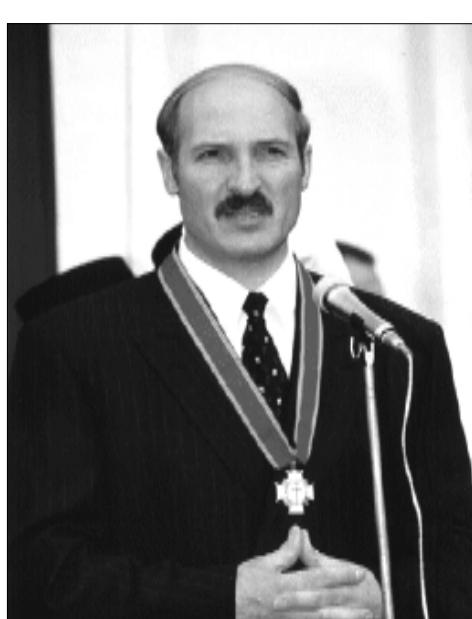
Паглядзеўшы на гісторыю Беларусі дваццатага стагоддзя можна дайсці да вываду, што найбольшую актыўнасць наш народ праяўляў у снегі. Найменш дзеялася ў траўні, чэрвені і ліпені. Відаць, беларусы не хацелі траціць часу на палітыку, калі на лугах і паліях сваю гісторыю пісала прырода.

У снегі 1902 г. узнякла першая беларуская палітычная партыя — Беларускія сацыялістычныя грамады. Яе дзеячы дали пачатак доўгаму шляху пошуку нацыянальна-палітычнага вызначэння беларусаў сярод іншых, акружаваў якіх народ. 15 гадоў пазней I Усебеларускі з’езд (снежань 1917 г.) разважаў ужо ці быць беларусам у адной дзяржаве з рускім, ці пайсці сваёй незалежнай дарогай. Цікава, што гэта гаворіць пра пачатку стагоддзя пытання наш народ не змог вырашыць па сённяшні дзень. Трэба, аднак, прызнаць, што ўсходнія браты вельмі ўмела ўпльывалі на стан свядомасці беларускага люду. Калі ў сакавіку 1918 г. сярод беларусаў перамагла незалежніцкая пльяніна, расійскія бальшавікі ў снегі 1918 г. стварылі беларускую сацыялістычную дзяржаўнасць — БССР. У снегі 1922 г. прынялі яе ў склад новай маскоўскай імперіі званай Саюзам Савецкіх Сацыялістычных Рэспублік. Некалькі гадоў дазволілі нават шчаслівым ад існавання свае сацыялістычнай дзяржаўнасці беларусам ажыццяўляць

нацыянальныя мары. Але ў снегі 1929 г. началіся першыя рэпрэсіі супраць тых, якія хаця б думалі па-беларуску. Дзесяць гадоў пасля з Савецкай Беларусі асталася толькі назва. Унутры ўсё было выпаленае бальшавіцкімі апрычнікамі.

У час нямецкай акупацыі беларусы, у асноўным з заходнім часткі краіны, прарабавалі будаваць сваю дзяржаўнасць, шукаючы дапамогі ў гітлерскіх палітыкаў і генералаў. У снегі 1941 г. былі створаны адміністрацыйныя структуры, падпрадаваныя Беларускай народнай самапомачы, якая імкнулася стаць чымсьці накшталт марыянетачнага ўрада. Немцы, аднак, не дазволілі далей весці дзяржаўнасць беларускім, традыцыйна пасвараным паміж сабою, палітыкам. Два гады пасля, калі недалёка межаў Беларусі грымелі ўжо „кацюшы”, гітлераўцы самі пачалі ствараць органы беларускай улады, якая магла б мабілізаваць грамадства да змагання з саветамі. У снегі 1943 г. стварылі яны Беларускую цэнтральную раду, якую пропаганды прадстаўляла як незалежную беларускую ўладу. Зразумела, што столькі ж незалежнасці мела гэтая рада, як кожны чарговы ўрад БССР.

Сімвалам фіктыўнасці бэларускай дзяржаўнасці стала славуты ліст „Вялікаму Сталіну ад беларускага народа”, які быў напісаны дакладна 50 га-

Фота: <http://www.president.gov>
доў таму — у снегі 1949 г. Ад імя беларускага люду, бальшавікі, кіруючыя рэспублікай, заяўлялі пра вечную аднасць маскоўскаму чырвонаму імператару. Трыццаць гадоў таму — у снегі 1969 г. — іх спадкаемцы, пастановай Вярхоўнага Савета БССР, прынялі вельмі цікавы дакумент пад загалоўкам „Аб ахове помнікаў культуры”. Раней, аднак, знішчылі большасць помнікаў амаль тысячагадовай гісторыі народа. Пастанова бальшавіцкага Вярхоўнага Савета забяспечвала перш за ўсё творы камуністычнага перыяду, паказвала беларусам, што іх гісторыя як народа пачалася ад каstryчніка 1917 г. Па сённяшні дзень Мінск і большасць гарадоў

Беларусі перапоўнены выявамі бальшавіцкіх садыстаў.

У выніку палітычнага землятрусу пры канцы восьмідзесятых і на пачатку дзесяціх гадоў Беларусь зноў апынулася на шляху да незалежнасці. У снегі 1991 г. старшыня Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Станіслаў Шушкевіч ставіў свой подпіс пад дакументам абвішчающим канец Савецкага Саюза. Дакладна год пасля беларускія салдаты ўпершыню ў гісторыі далі прысягу захаваць вернасць Беларускому Народу. Аднак халуям, якія далей былі пры ўладзе, ніякая незалежнасць не была патрэбная. У снегі 1993 г. дэпутат і афіцэр савецкіх спецслужб Лукашэнка абвінаваціў прадстаўніцтвам аўтентичнага канцэрту, на якім выконваліся творы Тарасевіча. Ну і вы даязджалі туды аж чатыры гады...

Яўген МІРАНОВІЧ

Літаратурна-мастацкая старонка

(479)

Наши на „Супольнасці”

18-20 лістапада ў Варшаве праходзіў чарговы, восьмы Усяпольскі агляд культурнай спадчыны нацыянальных і этнічных меншасцей „Супольнасць у культуры”. Падчас імпрэзы, што ўваходзіць у склад фестывалю, адбываліся канцэрты, выставы, аўтарскія вечары прадстаўнікоў найважнейшых нацыянальных і этнічных меншасцей, якія жывуць у краіне.

— Найважнейшая задача такіх імпрэзы — презентацыя іншай культуры, знаёства палякаў са спадчынай людзей іншай традыцыі і ладу жыцця. Восем гадоў таму не было такога агульнапольскага мерапрыемства, якое б паказвала культуру ўсіх меншасцей, — гаворыць Гражына Зачэк з Дома культуры „Арсус”, галоўнага арганізатора фестывалю. — Дзякуючы такім сустэречам не толькі палякі маюць магчымасць убачыць іншую традыцыю, а таксама самі прадстаўнікі меншасцей могуць сустэречца, паразмаўляць, абмяняцца думкамі, падзяліцца сваімі проблемамі і пашукаць разам вырашэння гэтых проблем. Добра, што такія сустэречы адбываюцца не толькі на тэрыторыі, дзе традыцыяна пражываюць нацыянальныя меншасці, а ў Варшаве, якая надае такому фестывалю ўсяпольскі размах і дазваліе пачуць пра праблемы меншасцей большай колькасці людзей, а таксама зацікавіць шырэйшае кола слухачоў багаццем і разнароднасцю культурнага жыцця ў Польшчы, пака заць, што заказваюць музыку ў галіне культуры не толькі палякі.

У рамках мерапрыемства ў Варшавском Цэнтры славянской книжкі і прэсы

Марыля БАЗЫЛЮК

* * *

беганнем
змучаная
прыстану
ў цяні зарослых
паваротаў сцејск

ласкавай цішыне
гүичарам цяністым
раскіну чаканне

каб хоць на момант
пашаптаць з ветрам
і ступіць на парог
дзе нарадзілася на хвіліну

Барыс РУСКО

Аддаленне

Світанак не заўсёды ясны,
а вечар — бесклапотны.
Мільгае ў вачах пара,
што ўсім прывабіла
да сябе.
Спакаваў чамадан,
а дэпешы няма.
Ну і хай,
я і так у дарозе.
Маё цела мізэрнае,
бы лупіна без мякаці,
занялося ружовай надзеждай.

Віктар ШВЕД

Трэба вучыцца кахаць людзей

Spieszmy się kochać ludzi, Tak szybko odchodzą.

Ян Твардоўскі

Нас выкрадаюць адгэтуль гады,
На нашай зямельцы мы толькі госci.
Быў жа тут нехта яшчэ малады
І нечакана спачыў на пагосце.

А як жа многа сумных падзеi
І калатнечы ліхой у народзе!
Трэба вучыцца кахаць людзей,
Надзвычай хутка яны адыходзяць.

Мы не спраўляемся з нашым жыццём,
Не празвыаем яго сур ёзна.
Не ўзбагачаем людзей пачуццём,
Кахаем замала або запозна.

Віктар ШНІП

* * *

Мая Айчына — ты мая Турма,
І каб хацеў другой — другой няма...
І гэты снег, як попел, пад нагамі,
І гэта неба, што, як смерць, над намі
Люблю, і веру, што мінецца дзень
І адпаўзе ў нябыт нябыту ценъ...
Мая Айчына — ты мая Магіла.
Як каменем мяне ты прыдудышла
Сваёй маўклівасцю прад свалатой,
Што вечна груганамі над табой...
Мая Айчына — ты маё Балота,
З якога б уцякаць — ды неахвота,
Бо ты мая, як гэты сумны свет,
Якрай, як мною створаны санет.

лінах, — кажа сама паэтка, — але пэзія ніколі не была галоўной у май жыцці, асноўнае — гэта сям'я, дзеці і грамадскія справы, а вершы ў такія хвіліны, калі трэба сканцэнтравацца. Я пастаянна шукаю і адкрываю новых паэтаў — як ужо прызнаных, так і тых, хто толькі пачынае пісаць. А сама пішу і на польскай, і на беларускай мовах, у залежнасці ад таго, на якой мове ў дадзены момант думаю, і ад таго, што стала штуршком да напісання верша”.

Ян Чыквін — паэт, перакладчык, гісторык літаратуры. Нарадзіўся ў 1940 годзе ў Дубічах-Царкоўных. Выпускнік рускай філалогіі Варшаўскага ўніверсітэта. Працуе ў Беластоцкім ўніверсітэце. Прафесар. Дэбютаваў у 1957 годзе на старонках „Нівы”. Член Саюза польскіх літаратаў і Беларускага Пэн-клуба. З 1989 года старшыня літаратурнага аб'яднання „Белавежа”. Рэдактар літаратурна-мастацкага часопіса „Тэрмапілы”. Выдаў восем зборнікаў пэзіі, а таксама літаратуразнаўчыя працы і пераклады. Апошні зборнік перакладаў — антологія польскіх паэтаў XX стагоддзя „Лісце срэбнай таполі”.

— Да сваіх тэкстаў я маю асаблівія адносіны — я з імі зрошчаны, яны частка майго „Я”, — ацэньвае паэт сваю творчасць, — тыя творы, якія ўзнікаюць, паўсталі толькі таму, што нешта нараджаецца ўва мне, вельмі прыватнае, інтymнае, што просіцца на волю, хоча знайсці нейкую форму. Яны мала залежаць ад зневяшняга свету. А калі працую над перакладам польскіх паэтаў, то выбіраю такія творы, якія блізкія майму светаадчуванню сваім унутраным рytмам, калі я хачу пачуць, як гучыць тэкст па-беларуску. Так што мае пераклады маюць суб'ектыўныя характеристар, гэта выбраныя творы, якія мне падабаюцца, майму ўнутранаму „Я”, а не мне — гісторыку літаратуры. Сваімі перакладамі, у прыватнасці апошняй кнігай „Лісце срэбнай таполі”, я хацеў паказаць шматленасту і паліфанічнасту польскай пэзіі, чаго не хапае ў беларускай. Беларуская пэзія мае адну загану — яна мела магчымасць развівацца дзвюма плынямі — у тым кірунку, у якім

ішоў Максім Багдановіч і ў тым, куды кіраваў свае крокі Янка Купала. На жаль, па розных прычынах, беларуская пэзія пайшла па шляху Янкі Купалы. Яна вельмі моцна заангажаваная ў нацыянальныя справы, занадта грамадзянская. Чалавече „Я” гіне ў такой пэзіі — дамінуе „Мы”. У сваю чаргу нельга гэтага сказаць пра польскую пэзію — яна шматгранная.

На вечары ў Цэнтры славянской книжкі і прэсы прысутнічала шмат моладзі, якая прыйшла туды не толькі дзеля таго, каб паслухаваць вершы беларускіх паэтаў, а таксама з мэтай, характэрнай для маладога чалавека — пачуць вясёлыя, радасныя песні эстраднага гурту „Прымакі” з Беластока. Адна з выкананых падчас вечара песен „Пярсёнак” была напісана на слова вядомага беларускага паэта Уладзіміра Някляева, старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў, які таксама прысутнічаў на аўтарскім вечары Алены Анішэўскай і Яна Чыквіна і не прапусціў нагоды выказаць сваё меркаванне пра развіццё беларускай літаратуры ў Польшчы і яе суадносіны з Беларуссю: „За тяя паўгода, што я заходжуся ў Польшчы, мне давялося прачытаць больш польскай пэзіі, чым за ўсе ранейшыя гады жыцця, таму сёння магу ацэньваць польскую літаратуру. Ян Чыквін зрабіў вельмі дасціпную, на маю думку, кніжку перакладаў на беларускую мову польскіх пісьменнікаў. Але калі захадаць зрабіць адваротнае, то даволі лёгка выдаць зборнік перакладаў беларускай сучаснай пэзіі на польскую мову. Прывельмі істотнай розніцы ў пабытовым, палітычным і грамадскім жыцці Польшчы і Беларусі, узровень літаратуры і пэзіі прыкладна аднолькавы, у тым сэнсе, што даволі высокі. Калі гаварыць пра дачыненіі Беларусі — як метраполіі — калі можна называць „метраполій” краіну, якая можа вось-вось зінінць — то яна заўсёды паблажліва адносілася да таго, што адбываецца на Беласточчыне. Сакрат Яновіч і Ян Чыквін, гэта абсалютна паўнакроўныя стваральнікі сучаснай беларускай літаратуры, прозы і пэзіі. Можна толькі ганарыцца тым, што яны ў нас, у беларускай літаратуры, ёсць і жывуць тут. Гэта дае надзею, што нехта з наступнікаў, прачытаўшы, пабачыўшы іх кнігі, не пакіне беларускую справу. А гэта асабліва важна сёння, калі Беларусь абсалютна не зацікавена тым, што адбываецца ў беларускай літаратуры на Беласточчыне”.

Наталля Грышкевіч

Уладзімір СЛУЧУК

* * *

Вясёлыя начэй
не павернеш з дарогі
накарміўшы дзяцінства
мастацтвам бяды

куды б ні спяшаў
ды сляды мінулага
выціскаюць колькі
слёз маладых

што Нарва пакінула
кульгавае карыта
што на грудзях балот
разбегліся лазіны

толькі ў прагоне
адрынка старажусе
гняздо — дзяржасу
буслове радзіны

Міра ЛУКША

* * *

З каменчыка пачалася лавіна.
Даруй. Ужэ лёсі іншыя.
Ужэ нічога не зменіш.
Адно сяджу ў задуменні,
Былое ўсё ўспамінаю
І ціха так паўтараю:
Даруй мне, даруй, каҳаны!
На што ж мы сэрцы парапіл?
На што тую праўду скрывалі,
Калі гэтак моцна каҳали?

Алег НАГОРНЫ

Птушка смутку

Птушка смутку над сініяй зямлёю
Зноў раскінула крылы свае:
Гэта дождэж памяшаўся з крывёю...
Плач, Радзіма, — то слёзы твае.

То лятуць у бялюткіх убраних
Больш за сорак тваіх эсаўранят,
Больш за сорак нявест на выданні,
Больш за сорак памёрлых дзяўчак.

Абарванаю песняй кладзеца
Гэта белая стужска пад жэвір.
Толькі матычна роспач з-пад сэруса
Надрывае тугуго пустыр...

А Няміга залялася морам,
Морам кветак, узросших з крыві.
Тое мора прасолена горам
Бітых сэрцаў, зламанай любві...

Божка мой! Мо таму, што у мroi
Верым мы, ганьбім святы Твае
Птушка смутку над нашай зямлёю
Так эсалобна і гучна пяе?

Жыровіцкі манастыр

Адрыян ЛУКША

Зіма

Прыляцела з ветрам
халодная Белая Дама.
Прынясла белага пуху.
Радасьць усім дзесяцям.

Восень у дзіцячым садку

Дашколнікі з паніяй Альжбетай Рудчук.

Дзеткі якраз кончылі палудна-ваць. Старэйшыя навучэнцы Са-маўрадавага прадшколля н-р 14 у Беластоку са сваёй настаўніцай Альжбетай Рудчук рыхтуюцца да ўрокаў англійскай мовы.

— Многія цяпер хварэюць, — адзначае настаўніца. — Восенню дзеткі ўсёды так. Бывае, што больш як

палова дашкольнікаў у лекарскім водпуску.

Зараз у прадшколлі трывала ўчысьца ў нулявым класе. Са „старшакамі” працуецца дзесяць настаўніц. Разам з паніяй Альжбетай займаецца Эва Гняздоўская. У прадшколлі далей ладзіцца тэатр. Неўзабаве, у час

гэтак званых адкрытых заняткаў, дзе-ци пакажуць пастаноўку „Зялёная хустачка, шэрая сукенка”. П’еса, падрыхтаваная настаўніцамі, расказвае пра восеньскую народную традыцыю.

Пасля сустэречы ў старэйшай групі „Зорка” наведала наймалодшых дзетак. Малечы пераапраналіся да пасляабедняга адпачынку.

Чортай камень

(казка)

Даўно ляжаў камень пры гэтай дарозе. Як тут апінуўся — ніхто не ведаў, быццам спрадвеку ляжаў. Адным ён замінаў, другім, наадварот, да месца быў. Скінецца з неба да яго жаваранак, сядзе на высокую каменную спіну, пёркі свае чысціць.

— Дзякую, — кажа, — табе, камень, што дазволіў адпачыць. Адсюль з вышыні мне добра відаць, ці не крадзецца які вораг.

Маўчыць камень, што ён можа сказаць? Не кранаюць яго ўпілія пачуцці жывых істотаў, бо сам увесь каменны і сэрца мае каменнае. У спёку казюрка прыпаўзе, схаваецца ў яго ценю ды перачакае гарачыню. Таксама дзякуюе, але камень зноў прамаўчыць.

А вось ідзе задуменны чалавек. Не заўважыць каменны перашкоды, стукнецца нагою аб валун.

— Каб цябе чорт забраў! — злуюцца, плюе ў бок каменя ды пасунецца сабе далей.

А там, глядзіш, едзе падводаю музык. Не адверне каня, наскочыць кола на каменную горку — з драбінаў мех з мукою і кульнецца на зямлю.

— Каб ты спрах, чортай камень, як ты тут ляжыш! — крычыць злосна вазіца.

Ды што тут паробіш? Падніме мех ды паедзе далей, нешта бубнячы сабе пад нос.

А камень хоць і бяздушны быў, а нейкі розум меў.

— І чаго я людзям заўжды замінаю? Жаўрукі паважаюць, а людзі бэсцяць.

Але аднаго дня ехаў нейкі дзядзька і вёз поўны воз камянёў. Спініўся каля валуна, абышоў вакол яго, кажа:

— Добры камень, — і ўзваліў камлыгу на воз.

Прывёз дадому, выгрузіў на падворак і пачаў будаваць пограб. Добры атрымаўся пограб, прахалоду трymае. Нават малако ўлетку не скісае. Спусціцца мужык па драбінах

уніз, нап'еца халоднага малака ды мармыча:

— Вось дык удалы зладзіў я пограб! Камяні, пэўна, трапіліся адмысловыя, — пагладзіць каменныя сцены рукою ды пойдзе задаволены.

А наш камень разважае зноў:

— І што гэта за людзі? Адны ганілі ўвесь час, другія хваляць.

Адказаў яму самы вялікі і стары валун, што ляжаў у ніжнім куце сцяны:

— Тоё былі гультаі. Яны цябе з дарогі скінуць ленаваліся. Галовы свае разбівалі і насы, а не скінулі. А гэты мужык — гаспадар. У добрага гаспадара нават мы, камяні, у вялікай пашане.

Зыгмунд Дзякевіч

Польска-беларуская крыжаванка № 49

З а п о ў н і ц е
клеткі беларускім словамі. Адказы (з наклеенным кантрольным талонам) на працягу 3 тыдняў даць на падставе ў „Зорку”. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку № 45: Смех, гофр, лачка, вясёлка, ласка, год, асёл. Сяло, сад, лёс, галка, вочка, расол.

Узнагароды, **каляровыя аўтаручкі „сіенкопісы”**, выигралі: Паліна Глінка, Юстына Вайсковіч, Івона Маркевіч, Марк Дэмбоўскі, Данель Флёрчук з Бельска-Падляшскага, Аня Іванюк, Паўліна Васілюк з Нарвы, Марта Кузька са Старога Беразова, Моніка Калішук з Новага Беразова.

Šnieg	Śmiech	Bieg Miara	▼	Chata	Data	Woda	▼
Śnieżka	▶	▼		▼	Ukrop	▼	
▶				▼		▼	
Jer	▶			Tata	▶		
Gagora	▶						

Яна + Ён = ...

(частка V)

Памятаеце, Марта з Марцінам пасварыліся ў кавярні „Верас”. А ўсё з прычыны таямнічага Мікіты, Марцінага аднакласніка. Марцін усхвалівани пакінуў дзяўчыну ў кавярні з яе нахабным паклоннікам.

Марту разносіла злосць на Мікіту, папраўдзе здаўна ў яе закахана-га. Быў ён любімцам усяго класа з-за свае вясёлае натуры і дасціпнасці. Але не мела Марта да яго сэрца, бо ж усё мацней, здавалася ёй, ка-хала Марціна. Ды гэты Мікіта такі нумар выкінуў сёння! За такое можна праста зненавідзець!

— Ты адчапіся ад мяне, нахаба! — крыкнула Марта Мікіту і сарва-лася з-за століка.

Хутка апранулася і выбегла з ка-вярні. Аглянулася навокал, ці дзе можа не чакае яе Марцін. З кавярні выйшай Мікіта.

— Марта, чаму ты такая злосная?

— Тебе гэта толькі здаецца. Ад-чапіся, бо змелюблю цябе насмерць!

Але Мікіта не адставаў, ішоў за ёю ў бок парку. Калі пераходзілі вуліцу, на сваім старэнкім „Опелі” пад'ехаў Марцін. Адчыніў шыбу і крыкнуў:

— Ага, і зноў новы хлопец! Коль-кі іх у цябе ў запасе, га? Жадаю та-бе добра га жыцця, але мяне ў тваім жыцці не будзе!

Марта хацела нешта сказаць, але Марцін хутка развярнуўся і ад'ехаў. Мікіта стаў распытваць пра Марціна. Праводзіў яе дадому. Марта ра-сказала, як пазнаёмілася з Марцінам і якія ў іх проблемы з'явіліся.

— Ну, што ж, прыйдзеца табе пачакаць, што з гэтага атрымаецца. Відаць, ён вельмі зайдзросны, — сур'ёзна ў гэты раз сказаў ка-лега.

Калі Марта з Мікітам былі ўжо на Марцінай вуліцы, убачылі пад блёкам „Шкоду”, за рулём якое сядзеў Адам. Марта спачатку хацела завярнуць, але гэта ёй нічога не да-ло. Падышлі бліжэй. Поруч Адама сядзела яе дваюрадная сястра Аг-нешка. Адам выскачыў з машыны, адчыніў дзверцы дзяўчыне.

— Марта, гэта мая сяброўка Аг-нешка. У нас сёння свята — памі-раліся!

— А мы знаёмыя з маленства, — засміялася дзяўчына. — Марта — мая сваячка.

Марта запрасіла сястру і Адама ў хату. Укруціўся ў гості і Мікіта, якому трэба было пазычыць новую палітычную карту Еўропы.

Марта, седзячы з сябрамі за кухонным столом, падзялілася з імі сваім клопатам. Прызнаўся ў сваім выбрыку і Мікіта. Адам, у сваю чаргу, хочучы ачысціць атмасферу ў адносінах з Агнешкай, прызнаўся ў тым, што, будучы перакананым, што з сяброўкай усё кончана, пра-баваў „падарваць” дзяўчыну ста-рэшаму брату.

Як тут цяпер паправіць тое, што раптам заблыталася з Марцінам? — задумаліся маладыя над шклянкамі гарачай гарбаты „Юнан”.

(працяг будзе)

Ані П.

нікі выглядалі як снежныя бабы! У далейшым прадстаўнікі першых класаў мусілі мяўкаць. Найлепшы „кот” быў звольнены з чарговых выпрабаванняў. Атрасіны гімназі-стаў хутка скончыліся і тады папра-сілі ў залу першакласнікаў-ліцэі-стаў. Яны ўваходзілі ў залу таксама як іх папярэднікі. Пасля вучнімаглі пакаштаваць прысмакі старэйшых сяброў, але не вельмі ім тое смака-вала. Выбранныя вучні ў класахмаглі выседзець курынае яйка ў гняздзе — скрынцы з сенам. Можна было даць кардонную карову, але з пра-дзівым вымем з дойкамі — гумовы-мі рукавічкамі напоўненымі малаком. Было яшчэ многа іншых ціка-вых конкурсаў. Пасля атрасінаў ад-былася дыскатэка.

Ані П.

Атрасіны

22 кастрычніка г.г. у комплексе школ з беларускай мовай навучан-ня ў Гайнайцы адбыліся атрасіны гімназістаў і першых класаў ліцэя. Пачаліся яны ў 16 гадзін. Найперш атрасалі гімназістаў. Вучняў значы-лі пячаткай, а потым кожны пера-ходзіў цераз тунель высыпаны му-кой, а на канец быў трыв магчымас-ци выхаду ў залу. Пры першым вы-хадзе вучні другіх класаў, бо яны арганізавалі атрасіны, накладалі на га-лаву вучня гаршчок і стукалі ў яго лыжкамі. З гэтага тунеля вучні вы-ходзілі найчысцейшымі. Пры дру-гім выхадзе абсыпалі іх мукой, а таксама пырскалі гарчыцай і та-матам, а пры трэцім — пырскалі ва-дой і абсыпалі мукой. Першаклас-

Яму задаў пытанне Алік,
Што быў найбольшим смельчаком:
— А што ў грудзі людзі бралі
Прад кісларода адкрыццём?

Віктар ШВЕД

Пані рэдактар была вельмі сардеч-на і вясёлая. Яна хутка прыдумвае цікавыя крыжаванкі.

Вельмі люблю чытаць „Зорку”.
Аляксандра ЛАЎРАНЮК,
вучаніца III „ц” класа ПШ н-р 3
у Бельску-Падляшскім

Ліст у „Зорку”

Мне вельмі прыемна, што пані рэдактар напісала пра наш клас у „Зорцы”. Найболльш мне падаба-лася тады, калі мае сяброўкі і сяб-ры гаварылі пра наш вясёлы клас.

Аляксандра ЛАЎРАНЮК і яе сяброўкі.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Артыкулы квартала (III)

Увага, чытачы! Рэдакцыя „Зоркі” аб'яўляе конкурс на „Артыкулы квартала”, якія друкаваліся на на-шых старонках ад 30 мая да 29 жніў-ня г.г.

З апублікованых 29 допісаў вылуча-аем артыкулы багатыя зместам і спелыя па форме. Ветліва паведам-ляем, што вынікі II конкурсу „Арты-кулы квартала” (ад 15 сакавіка па 30 мая) падвядзэм неўзабаве. Усім ка-рэспандэнтам, якія дасылаюць ана-німныя творы прыпамінаем, што іх допісы не будуць разглядацца.

I. Нашы прапановы-назначэнні

1. Прыемна і сардечна — інфарма-цыя, Наталля Бабулеўч, V кл. ПШ у Бельску-Падляшскім.

2. Сталіца нашых сэрц — рэпар-таж, Патрыцыя Кос, I кл. белліцэя ў Гайнайцы.

3. Забытая трагедыя — эсэ, Міхась Сцепанюк, I кл. белліцэя ў Бельску-Падляшскім.

4. Мая бабуля — апавяданне, Mi-хал Матэнька, IV „ц” кл. ПШ н-р 3 у Бельску-Падляшскім.

5. Вінаватыя каровы — фельетон, Міхась Сцепанюк, I кл. белліцэя ў Бельску-Падляшскім.

6. На яўрэйскім могільніку — ін-фармацыя, Аня Садоўская, IV кл. белліцэя ў Гайнайцы.

7. Будзем ісці адной дарогай — ін-тер’ю, Жанэта Роля і Міхась Сце-панюк, I кл. белліцэя ў Бельску-Пад-ляшскім.

8. Грабавец стаў на ногі за кароб-кі — інтар’ю, калектыв: Кася Мла-дзяноўская, Кася Рыбак, Данік Ру-та, Томак Жак, Андрэй Пракапюк, Бася Андраюк, Мажэна Бадавец, Марта Саевіч, Моніка Старасельнік — ПШ у Дубічах-Царкоўных (зараз таксама і ў Орлі).

9. Парадак майго жыцця памяня-ся — інтар’ю, Міхась Сцепанюк, I кл. белліцэя ў Бельску-Падляшскім.

10. Трэба шанаваць іншых —ін-тар’ю, Жанэта Роля, I кл. белліцэя ў Бельску-Падляшскім.

II. Задача чытача

З дзесяці прапаноў-назначэнняў трэба выбраць тры артыкулы. Адка-зы з прозвішчамі аўтараў і загалоў-камі артыкулаў просім даслаць у рэ-дакцыю „Зоркі” да 15 снежня г.г.

Сярод удзельнікаў конкурсу разыграем узнагароды: гадавую пад-піску на „Ніву”, польска-беларускі слоўнік, відэакасеты з беларуска-мойнімі казкамі.

Узрост удзельнікаў неабмежаваны.

III. Узнагароды пераможцам

Пераможцамі стануць аўтары, якія набяруць найбольшую коль-касць галасоў чытачоў. Для іх „Зор-ка” падрыхтавала рэчавыя ўзнагароды. Дапускаецца таксама інцыя-тыва прыватных асоб, якія самі мо-гуть узнагародзіць любімых аўта-раў. Пераможцы атрымаюць такса-ма ўзнагароду „Зоркі” ў выглядзе фотарэпартажу.

Прывітанне!

Пішу да Вас у сувязі з артыкулам Міхася Сцепанюка „Разумею «ідё-тая»”. У ім малады хлопец заклапочытым, што людзі сталі выходзіць, калі пачаў іграць вельмі добры гурт „Н.Р.М.” Спачатку я сама адводзіла многа ўвагі для такіх „нецярплівых” гасцей, часам нават злавалася на іх, што прыходзяць на ўсе выступленні „Васілёчкаў” або „Арэшкаваў” з Арэш-кава і іншых... Калі, аднак, пачынае сваю музыку „малады” або „рэвалю-цыйны” калектыв, яны пагардліва, з выразным незадавальненнем, выхо-дзяць з залы. Гэта вельмі нядобра. Да-маю, што яны робяць неразважна. Чаму? Кожны гурт мае нейкую ідэю, якую хоча пераказаць слухачам. Ця-перашняя ситуацыя ў Беларусі ўсім вя-

домая, таму і гурты з-за мяжы спява-юць пра вызваленне і ўваскрапленне свайго народа. Чаму гэта людзей не кранае? Яны ж таксама беларусы, толькі з Польшчы. Варта паслухаць саміх тэкстаў. **Бацькі!** Ведаю, што некаторыя гукі ціперашняй музыкі ча-ста не падыхаюць старэйшым і я гэ-та добра разумею, бо нам, моладзі, не падабаюцца рытмы disco-polo або ін-шыя. Таму ў мяне адно пытанне: чаму так мала нашых бацькоў прыяз-джае на „Бардаўскую восень”, калі на „Басовішчы”, хоць зредку, бываюць. Яны слухаюць там часта моцных і жорсткіх песен, а ў хаце просяць, каб сіціаць або выключыць магніта-фон, бо „ўжо не могуць слухаць такіх «плякельных рыкаў»”.

Ці ж гэта штатныя беларусы?!
В...

Блакітная рэспубліка

Царква ў Лешні.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

12. Усе мы за Лукашэнку

У Лешні трапілі мы выпадкова. Сюды вёў наш маршрут з Семежава ў Нясвіж. Спыніла нас небывалай прыгожасці старая драўляная царква.

Царква ў Лешні затыкае канец вёскі. Маецца нават уражанне, што ў Лешні канчаецца дарога. Але гэта толькі ілюзія, выкліканая прасторавай кампазіцыяй царквы. Яе архітэктар быў усё ж геніем. Сем гадоў пасля збудавання царквы, некалькі кіламетраў далей фактычна загарадзілі дарогу. Перасекла яе польска-бальшавіцкая мяжа.

Ішоў густы, халодны даждж. Нягледзячы на кліматычны перашкоды, кінуліся мы з фотаапаратамі здымамі царкву. Прыйгожа і праудзіва выглядае царква з натуральнага дрэва, застаўляе думаць пра старадаўнія дойлідства, удалае спалучэнне з навакольнай прыродай. Пазней толькі мы даведаліся, што царква была памяявана на зялёны колер, а сённяшні выгляд гэта вынік занядбання і здзеку над рэлігіяй. Вяскоўцы вераць, што ў канцы зноў памялююць свой храм на блакітны або зялёны колер.

Змрочныя думкі наводзілі завяршальныя крыжы. Як паламаныя сцёблы ссохлай расліны, крыжы кланіліся да зямлі. Сумныя асацыяцыі выклікалі таксама забітых штыкецінамі вокны храма. На бляшаным даху вырасла тра-

ва. На дадатак, быццам з-пад зямлі, з'явіўся п'яны дзядзька. Нашае зацікаўленне і павага для царквы раз'юшылі п'яногу.

— Вы б Леніна сфатаграфавалі! Навошта гэтую руіну паказваць свету! — хваляваўся стары.

Пачуўшы польскую мову, дзядзька пачаў співаць „Jeszcze Polska nie zginęła”.

— Я паляк, бо радзіўся пры Польшчы, — падлізлівым тонам пачаў калгаснік. Не бачачы ані нашага захаплення, ані падарункаў, хітрун памяняў тактыку.

— Хай ваша Польска згіне да канца. Мы вашу Польску даўно ўжо працілі!

— А хто вы — беларус ці паляк? — лагодна пыталі мы чалавека.

— Як — хто? Бальшавік, ебі... м...!

П'яны вясковец праклінаў палякаў, махаў пагрозліва ў бок царквы, лаяў беларускую апазіцыю, урэшце варожы Захад. Трагізм і смешнасць сітуацыі дапаўняла зласлівая перадрага мёртвых прадметаў. Што раз — калі дзядзька-бальшавік замахнуўся на нас кулаком, валіўся вобозем ягоны блакітны веласіпед маркі „Урал”.

Не дарма спыніліся мы ў Лешні. У хуткім часе вакол нашай машыны сабралася група вяскоўцаў.

Жанчыны ў руках трymалі вілы. Дожджі халадэча прагналі іх з калгаснага поля, дзе прыбіралі лінняную салому. Цёткі здаліся вельмі прылюдныя, яны смяяліся з агрэсіўнага аднавяскіца.

— Не бярышце ў галаву, што ён пляце, — раіті нам.

— Бачыце, што гарэлка з людзьмі робіць. Нап'еща і як вятрак — махае крылатамі.

— А чаму ў вас так п'юць?

— У нас — то ў нас! — пачала заластавалася, падобная на сонца цётка. — Вы б у Расію пaeхалі, там пабачылі б, як п'юць! Сам Ельцын кожны дзень пад муҳа ходзіць.

Завязваем гутарку пра царкву. Нашы цёткі з задавальненнем рассказаюць пра свой храм. Царкву пабудавалі ў 1914 годзе. У час апошніх вайны згэрэла ўся вёска. Толькі царква ацалела. Жыхары ўспрынілі тое як чуд.

— I як нам цяпер яе не адбудаваць? Сам мітраліт Філарэт даў бласлайленне. Ды і немцы нядайна прыядзжалі, дапамагчы паабяцаліся. Яны як і вы хвалілі нашу царкву, што такая прыгожая.

Дзядзька-бальшавік праганяе нас з Лешні.

Фота Лены ГЛАГОЎСКАЙ

На вуліцы загрукатала. Асфальтаванай дарогай цягнуўся воз на драўляных колах. Малады вазак, пабачыўшы нашае зацікаўленне, адварнуў галаву. Быццам сароміўся сваёй сярмяжнасці ў свеце. Вёска Лешня прыналежыць калгасу Ульянава.

— Вы мусіць надта багатыя, што так па свеце ездзіце? — папытала нас адна з жанчын. Усе калгасніцы штораз дэманстравалі сваё багацце. Усе сабе ўставілі залатыя зубы. Добрую рэклamu для сваёй ідэалогіі прыдумалі бальшавікі!

Прапануем здымку нашым субяседнікам.

— Мы і не адзеты для гэтага, — пачуўся добравядомы адказ. — А што, у „Вожык” нас хочаце сфатаграфаваць?

— Я за Лукашэнку, бо ён добры хлопец, — зноў актыўізаўся дзядзька-бальшавік. — А той ваш Захад што нам даў? Гамно! Што нам той аблезлы Пазьняк даў?

Беларускі інтэлігент не ўмее тримацца на адлегласці да гэтак званага народу. Нават калі той народ п'яны і з пेрабубненай ідэалогіяй. Наш гродзенскі сябр, замест спакойна паслухаваць іншадумца, кінуўся ў сварку з п'яным нахабам.

— А што табе, дзядзька, твой Лукашэнка даў? Ты нават штаноў акуратных не маеш!

— А ты такі багаты? — не адставаў заядлы абаронца презідэнта. — А колькі ў цябе ў хаце мяшкоў пшаніцы?

Папраўдзе, і нам было цікава да-ведацца: колькі мяшкоў пшаніцы мае ў хаце беларускі лекар-акуліст? Або прыватны прадпрымальнік?

* * *

— Кажуць, што ў Польшчы да-статак, што вельмі прыгожа? — дапытваліся ў нас добрыя цёткі. — А ў нас вось як, — паказалі на царкву з перакуленымі крыжамі.

— А ці верыще, што і ў вас будзе калісці лепей? — пытаемся ў сваю чаргу.

— Як нашы ўлады падабрэюць, то і тут будзе лепей, — чуем добравядомы, тыповы беларускі адказ.

Беларусы не вераць, што ў свеце і ў жыцці нешта ад іх саміх за-лежыць.

Ганна КАНДРАЦЮК

шых выданняў. Рэкламныя буклеты пра Белавежскую пушчу і Гайнаўшчыну таксама ілюструюцца яго здымкамі.

— Прапанова арганізація выстаўку прыйшла з бібліятэкі, — сказаў на адкрыцці аўтар здымкаў. — Гэта чарговая мая выстаўка ў Гайнаўцы, а ў будучыні хачу паказаць свае фатаграфіі ў іншых мясцовасцях.

Нашы чытачы знаёмліся раней з чорна-белымі здымкамі, якія аўтар сам прайўляў дома. Апошнім часам Уладзіслаў Завадскі робіць толькі каляровыя фатаграфіі.

— Каб атрымалася добрая фатаграфія, патрэбна адпаведнае месца з добрай тэмай і адпаведны час, з добрым святылом, — адказвае Уладзіслаў Завадскі на пытанне пра поспехі. — Мастаком у фатаграфіі з'яўляецца святло і для добра гэта патрэбнае хітрае натуранае асвятленне. Бывае і так, што заўважыўшы добрыя матыў у лесе, трэба і па некалькі разоў прыядзіцца, бо сонца ўжо можа быць занізка або ўвогуле не свеціць, а трапляеца і так, што па 10-12 кіламетраў на веласіпедзе трэба дабірацца. Каб знайсці цікавы матыў, трэба папахадзіць па лесе, бо тады лепш і больш можна заўважыць. Аднак на наведвальнікаў пушчы чакаюць

і неспадзеўкі. Аднаго разу здарылася, што лёд заламаўся, то ледзь фотаапарат не замачыў. Прыйшлося таксама сустрэць і ваўкоў, і дзікоў.

Нядайна Уладзіслаў Завадскі атрымаў вылучэнне ў фотаконкурсе, арганізаваным у Нараўцы Агульнопольскім таварыствам аховы птушак, управай Нараўчанскаі гміны і надлясніцтвам Броўск за фатаграфію дуба. Журы асабліва зацікавілі зроблены бізка шырокавугольным аб'ектывам здымак кары дуба. Сам аўтар заўважыў, што толькі та-кім аб'ектывам можа адпаведна пака-заць цікавыя матыўы, якія заўважыць людское вока.

— Добра было б, каб апрача паста-янных наведвальнікаў гайнаўскіх фота-выставак прыйшлі вучні, сярод якіх многа фатааматараў. Маглі бы яны ўбачыць тут цікавыя матыўы, якія пасля малглі бы выкарыстаць, падбіраючи тэмы для сваіх здымкаў, — кажа Уладзіслаў Завадскі. — У нашых вёсках можна знайсці многа тэмай для фатаграфій. Аднак трэба спяшацца, бо так, як знікаюць ветракі, могуць знікнуць старыя хаты і іншыя матэрыяльныя помнікі нашай культуры.

Аляксей МАРОЗ
Фота аўтара

,,У цішыні дрэў”

На першым плане — Уладзіслаў Завадскі.

Адкрыццё фотавыстаўкі Уладзіслава Завадскага „У цішыні дрэў” адбылося 19 лістапада г.г. у Гарадской бібліятэцы ў Гайнаўцы. Каляровыя здымкі з апошняга перыяду працы гайнаўскага фатографа, за некаторымі выключэн-

нямі, паказваюцца ўпершыню. Паглядзець на прыпушчанскі краівід прыйшлі не толькі пастаянныя наведвальнікі выставак. Фатаграфіі Уладзіслава Завадскага вядомыя чытачам „Нівы”, „Часопіса”, „Гайнаўскай газеты” і ін-

Па слядах мінулага

Ломжа

Ломжынская зямля, якая існавала ад XIV ст. да падзелаў Рэчы Паспалітай, знаходзілася ў паўночна-ўсходнім частцы Мазоўша, над сярэднім цячэннем ракі Нарвы. Натуральныя граніцы гэтай зямлі вызначалі ракі і багны.

Тэрыторыя Ломжынскай зямлі дзялілася на чатыры паветы: Ломжынскі, Кольненскі, Замбрускі і Астралэнцкі. У 1866 г. Ломжа стала сталіцай губерні, у якой саставу уключаны былі яшчэ Мажаўскі, Мазавецкі, Астроўскі, Шчучынскі, Пултускі і Венграўскі паветы. Горад апынуўся на г.зв. Ковенскім тракце, самай кароткай дарозе паміж Карабельствам Польскім і Расіяй, па якой адбываўся пасажырска-паштовы і таварны рух. Ломжа стала цэнтрам адміністрацыйных, судовых і вайсковых улад, сядзібай сярэдніх школ, устаноў медыцынскай апекі і рэлігійных абшчын.

Свята-Троіцкая праваслаўная царква ўзнікла 21 мая 1834 г. у прыватным дому яўрэя Навіны. У ёй быў адзін алтар. У 1863 г. да царквы належала 286 вернікаў. Ломжынская губерня ўваходзіла ў састав Варшаўскай ваяннай акругі, а мясцовы гарнізон саставлялі штаб 4 Пяхотнай дывізіі, камандаванне яе 1 Брыгады, 14 Аламенецкіх пяхотных полкі, штаб 6 Кавалерыйскай дывізіі, камандаванне яе 1 Брыгады, 6 Валынскіх ўланскіх полкі, а таксама 13 Белаазерскіх пяхотных полкі 4 Пяхотнай дывізіі. У Пянтніцы стаяў штаб Брыгады пагранічных войскаў з двумя падраздзяленнямі.

Другая царква, у гонар імператара

Канстанціна, званая таксама пагранічнай, была заснавана ў 1851 г. і размяшчалася ў флігелі Ломжынскай мужчынскай гімназіі. У 1863 г. належала да яе 1 337 вернікаў. 5 красавіка 1882 г. царква пераведзена была ў Пянтніцу, у драўляныя школьні будынкі. Належала ёй філіяльная капліца св. Мікалая ў Мышынцы, пабудаваная ў 1904 г. Была яна ўласнасцю Пагранічнага корпуса і карысталіся ёю ваенныя і адміністрацыйныя работнікі чатырох падраздзяленняў 9 Ломжынскай пагранічнай брыгады і 2 асобнай акругі Пагранічнага корпуса.

У 1873 г. быў пакладзены краевугольны камень пад новую саборную царкву Святой Троіцы (на пляцы Сянкевіча). Храм эклектычнага стылю, з цэглы, атынкаваны, трохнефавы, з дзвюма васьміграннымі вежамі асвячаны быў у 1877 г. Прэсбітэрый у яго быў выдзелены, а дах пакрыты бляхай. Пляц пры царкве называўся саборным. У 1893 г. царкву ўпрыгожыў паліхромія афішэр Белаазерскага пяхотнага палка Павел Якаўлеў, выпускнік маскоўскай мастацкай школы.

У Свята-Троіцкім саборы і апсідзе алтара знаходзіліся копіі паліхроміі з царквы Збавіцеля ў Маскве. У галоўным купале царквы — выявы чатырох евангелісташа з сімваламі, на паўднёвым баку сцяны — Раждество Господа Ісуса, на паўночным баку — Благавешчанне ПДМ, у нішах — Нясенне Крыжа і Уваскрэсненне Лазара, на хоры — Хрышчэнне Господа Ісуса, а над галоў-

Могільнікавая царква ў Ломжы, цяпер — католіцкі касцёл.

ным уваходам у царкву — Нерукаворны абрэз Збавіцеля.

У 1851-1891 і ў 1906 гадах у Ломжы разбудоўваўся праваслаўны могільнік. На прыхадскіх могілках стаяла евангельская капліца, яку ў 1906-1910 гадах перабудавалі на патрэбы праваслаўнай царквы. 28 ліпеня 1910 г. створаны быў будаўнічы камітэт для ўзвядзення праваслаўнай царквы на могілках. Цяпер

эта католіцкая капліца ў гонар Марыі Гасподняй.

У Ломжы быў яшчэ школьнай царквой ў мужчынскай гімназіі і вясення царкви пры скрыжаванні Снядоўскай шашы з вуліцай Палёвой, пабудаваная ў 1890 г. і турэмная капліца св. Мікалая, асвячаная 24 чэрвеня 1896 г.

(заканчэнне будзе)

(агс)

Чаромхаўскі каравай

Карыстаючыся нагодай, што ў Бельску праходзіў III Фестываль украінскай культуры „Пудляська осінь”, Чаромхаўскі асяродак культуры запрасіў украінскіх артысташа з сябе. 5 лістапада дзеці паглядзелі спектакль тэатра „Дэво” з Роўнага на польскай мове. 6 лістапада паспяхова выступіў калектыв „Рідна пісні” з Кіева. Публіцы спадабаўся таксама фрагмент паэмы „Розпустна молодыця” як і сцэнічны жарт двух кумаў. Гітам аказалася песня „Розпрагайтэ хлопцы коні”. Публіка не стрымалася і як рэха паўтарала за артысткамі добра ўсім вядомую мелодыю. Пасля канцэрта гасцей выступілі жанчыны з вёскі Чаромхі супольна з дзіцячым школьным калектывам пад кіраўніцтвам Ірэны Вішанкі. Яны прадэманстравалі абраад падрыхтоўкі вясельнага каравай.

Важак і заадно вялікім знатаком гэтага абраду была Люба Салінская, кіраўнік вакальнай групы з Чаромхі. Яна рыхтавала вясельны пірог, прыгадваючы даўно забытую песні каравайніц. Каравай удаўся на славу, прыгожы, прыблізілі зялёнымі галінкамі шпарагусу. Маглі яго пакаштаваць і ўдзельнікі канцэрта.

Аглядочы гэтае відовішча, прыгадвалася мне маладосць і кузавіцкія вясельніцы.

Люба Салінская рыхтуе каравай.

лі, якія раней адзначаліся тры дні: суботні каравай, вяянчанне ў нядзелю і панядзелковое прыданне. Шкада толькі, што гэтыя вясковыя абрэзы зникаюць з нашай народнай культуры.

Уладзімір СІДАРУК
Фота з архіва ГОК

Яшчэ пра Кентышын

Цяпер Кентышын (гл.: Андрэй Гаўрылюк, *Паўстагоддзе кентышынскай царквы, „Ніва” № 46 ад 14.11.1999 г.*, стар. 9) налічвае 30 тысяч жыхароў. У XIII стагоддзі было гэта сяленне старых прусаў (суродзічаў яцвягаў) і звалася яно Раст. Пасля крыжакі зрабілі яго Раствонбургам, а палякі — Раствонборкам, каб урэшце ў 1946 г. прысвоіць яму назыву ў гонар Войцеха Кентышынскага (1838-1919) — дырэктара бібліятэкі Асалінэум у Львове, этнографа Вармі і Мазураў.

Кентышын быў першым прыходам Георгія (а не Грыгорыя) Клінгера (сына Вітаута, прафесара класічнай філалогіі ў Познані). Сябруючы з мастаком прафесарам Георгіем Навасельскім ён папрасіў яго размаляваць цар-

ку і вось гэта стала самай лепшай працай артыста. Тады а. Клінгер запрасіў прыехаць мітрапаліта Макарыя (Аксіюка, 1884-1961), патролага, г.з.н. спецыяліста ад святых грэчаскіх айцоў. Прыехалі і два дыяканы з Варшавы. Вітаючы на парозе храма ўладыку а. Георгій з той жа патрыстыкі працьтаваў сказ, што епіскапа трэба прымусіць быццам самога Хрыста. Зразу пасля гэтага Клінгер пераехаў у Варшаву і ў рэшце рэшт стаў прафесарам Хрысціянскай духоўнай акадэміі і шмат чаго надрукаваў.

У Кентышыне пахаваны Яўген Галдзевіч, бібліяфіл з пецярбургскай адукцыяй, які на памяць дэкламаваў „Боскую камедыю” Данте на італіянскай мове. (імя і прозвішча да ведама рэдакцыі)

З серыі „Роўныя і раўнайшыя”

Хто — брат, хто — не брат

Вядома, што кожнае ваяводства ў Польшчы, якое мяжуе з іншымі краінамі, можа весці шырокое супрацоўніцтва з заграніцай: гаспадарчае, культурнае, асветнае, грамадскае, палітычнае, турыстычнае, паміж навучальными ўстановамі, тэхнічны ўзаемаабмен (паміж будаўнікамі, чыгуначнікамі) і г.д.

На сесіі сейміка Падляшскага ваяводства, якая адбылася ў канцы верасня, разглядалася справа „Прыярытэтаў замежнага супрацоўніцтва Падляшскага ваяводства”. У праекце пастановы быў пункт аб развіцці культурнага, навуковага і гаспадарчага супрацоўніцтва з *Polonia*, якое спрыяе ўмацаванню сувязяў і нацыянальной свядомасці, а таксама рэалізацыі супольных мерапрыемстваў ды мясцовых і рэгіональных ініцыятыў.

На гэты пункт звярнулі бачную ўвагу радныя ад праваслаўных і ляўцы, якія гуртуючы ў клубе СЛД, і ўнеслі да яго прапанову. З дзвюма папраўкамі ад імя клуба СЛД выступіў яго старшыня Владзімеж Цімашэвіч. У першай папраўцы ён пропанаваў замест слова *Polonia* даць: „*z Polakami zamieszkala mi za granicą*” і далей, да таго ж пункта, дадаць другую папраўку: „Падтрымка міжнароднага супрацоўніцтва пражывающих у ваяводстве нацыянальных меншасцей, што спрыяла б рэалізацыі гарантаваных Канстытуцыяй правоў меншасцей”.

Янка Зенюк, радны ад праваслаўных:
У галасаванні першую папраўку прынялі. Усе радныя былі „за”. Мы мелі права спадзявацца, што беластоцкія радныя вельмі добра зразумеюць нашы інтэнцыі наконт развіцця культуры, традыцый, гаспадарчага супрацоўніцтва паміж беларусамі і іншымі нацыянальнасцямі з іх братамі, пражываючымі за мяжой.

На жаль, клуб АВС прагаласаваў супроць другой папраўкі, і яна не была прынята. А чаму, пытаюся? Ці ёсць у гэтым нешта кепскае, што браты (хатця ў гэтым выпадку яны — беларусы, а не палякі) будуць супрацоўнічы са сваімі братамі за мяжою?! У нас жа роўнасць і дэмакратыя. А як жа гэта выглядае? Калі яны палякі і будуць супрацоўнічы з братамі, дык гэта добра. Калі ж гэта будуць беларусы ці іншыя нацыянальныя меншасці... няма на гэта грошай!

Усё ж такі ў нашым ваяводстве не ўсе роўныя. Адным ствараючы ўмоўы (і ёсць на гэта грошы!) для супрацоўніцтва, кантактаў, адным словам, яднання братоў адной нацыі. Другім такія магчымасці абмажкоўваючы з поўнай свядомасцю. Дык я жа выгледаючы такія дзеянні на фоне нашай Канстытуцыі?..

Яўген Чыквін, радны ад праваслаўных:

Той факт, што не прайшла папраўка аб падтрымцы міжнароднага супрацоўніцтва пражывающих у ваяводстве нацыянальных меншасцей са сваімі братамі за граніцай, яшчэ раз пацвярджае негатыўную адносіну большасці радных ваяводскага сейміка (яны ў асноўным з АВСа) да патрэб нацыянальных меншасцей. Яны не прызнаюць прынцыпу роўных адносін да ўсіх жыхароў нашага ваяводства, хаця беларусы — такія ж грамадзяне Рэчы Паспалітай, як і палякі. Тоё ж самае мы назіраем і ў розных іншых справах.

* * *

Ну вось, вазьмі ты і разбярыся: хто — брат, хто — не брат... Але радныя вядома, людзі разумныя. Яны добра ведаюць, што робяць.

Ада Чачуга

Mіхал Лукша — чалавек-аркестр

Зараз пасля вайны зрабіў сабе з частак радыё, пасля — лямпавае, больш складанае. І да сёння мае замілаванне да электратэхнікі. Дый не толькі.

„Удвозе не нудна”, — кажа Нюра Лукша. Цікавей было б, калі б дружынай. Але кватэра выгадная. У бандарскіх блёках ёсьць цэнтральнае асяпленне, кухонныя печкі на дровы,

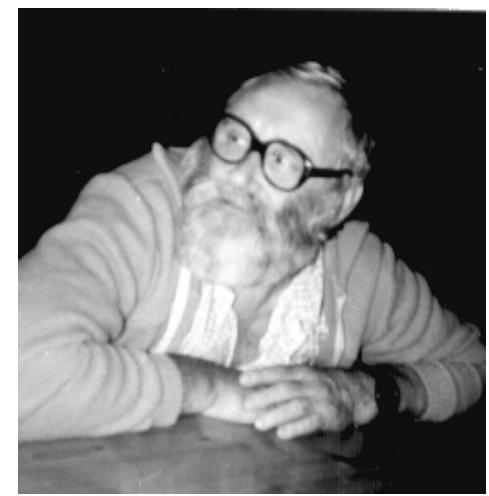
Сярэдзіна сямідзесятых. Іграюць Міхал, Ясі і Коля Лукши.

Пакой Міхала Лукши ў бандарскім блёку — як майстэрня. Таямнічы адна-часова. Тут старэнская „Юнасць 603”, больш за трывцацігадовая, бывалая. Калісьняе радыё (працуе выдатна), камбінаваныя калонкі, адаптэр (zasilacz), стабілізатор. Памернікі. Радыё-станцыя (радыё СД), якая вечарамі мільгае лямпачкай, на якой Міхал, „Богдан”, нумар 4629, размаўляе з усім светам. „Дай на канал!” — „Jak leci?” — дапытваецца „Лешак” з Гарадка (пасля на рыбу прыядзяў над возера). Бо знаёмстваў многа. Усё залежыць ад таго, як хвала ляціць. Клічуць з далёкай Расіі: „Всем далёким! Вызывае го-род..., знак...” У бытум Савецкім Са-юзе вельмі разгорнута радыёаматарства. Москва, Пецярбург, Свярдлоўск... „Я вас слышу хорошо!” Гарыць лям-пачка, спадар Міхал пакручвае нейкімі фінціклюшкамі, голас са свету даляе як з касмічнай прасторы.

Пачаў іграць у 14 гадоў. І браты іграли — Андруш, Валодзя, Шурык і Лёнік. Лёнік і Андрэй на акардэонах, Шура на бубнах.

— А калі мае хлопцы падраслі, тады я стварыў зноў свой гурт. І ўсе нядзелі ў нас былі заняты. Ну, як пост, тады ўжо паўза. Памятаюць людзі! Уся наша аколіца, і пад Гайнайку, і пад Бельск. То на тыя часы была **аркестра** — два акардэоны, трубка, саксафон, бубны. „Зэспул” быў рухомы — можна было раздзяліцца на дзве часткі — адны ехалі да маладога, другія — да маладой, пасля ўсе разам іграли. Каліс то было вяселле! Не тое, што цяпер — дзве гадзіны, і ўжо па вяселлі! Нас запрашалі. Альхоўка, Масева, Міклашэва — забіраем на плечы інструменты і пайшлі! Ад Будаў мост пераходзі. А на мосце Ёзік „Сібірак” стаяў. Не прапусціць, пакуль яму рускай песенькі не зайграем. А ў той час найбольш папулярныя былі полькі, аўгрыкі, вальсы, факстроты. Трэба было ведаць шмат, бо адным танцам не адбудзеш вяселля, адным швом усё адно іграючы. Адкуль песні бралі? З радыё, куплялі таксама кружэлкі, слухалі на грамафоне. Са слыху іграли. Былі і такія песні, вядомыя ўсім — савецкія, рускія. Старэйшыя. Хто там ведаў тады загранічныя!..

...Бубен зрабілі мы самі. Нармальны бубен, можна было іграць на ім і нагой, і рукамі. У той час так было. Праўда, быў у той час у кожнай вёсцы музыка, каб дзе за сталом пайграць, але калі вяселле, забава, то ўсе хацелі, каб шумна было. Прыйдаліся б і гукаўмачнільнікі, але я іх не здабываў, бо машыны не меў, і быў бы клопат, бо мы найчасцей пешшу хадзілі. І гроши вялікія — даў бы хто ў цеснаце ў інструмент (хаткі былі маленькія) — і па *стихи*! Дзе тут разложыся з інструментамі! А калі нас далей дзе на вяселле запрашалі — то самаход па нас прыядзічаў, або ехалі мы поездам. Давялося іграць у Махнатым, Дабрыніні, Леўках, Маскоўцах... Папулярнасьць, вядома, прыносіла новыя знаёмствы. Пайграў добра, спадабаліся,

Mihail Luksha — аўтапартрэт.

і нас запрашалі далей...

А колькі ж то дзялоў! Вось вяселле ў маладое. Мы й каравайнікам пайграць мусім. Тры дні праходзіла. Вось вяселлі былі! А жонка? Вядома, ёй цяжкавата было — бо ж то і каровы, і свінні, але прыносілі мы дахаты і пару золотых. Потым наш Ясё памёр у бальніцы (пасля аперацыі апендыциту), трагічна загінуў Коля, і мне не да іграння стала...

На пенсіі я ўжо. Вядома, не за ігранне. Прарабіў амаль сорак гадоў — на гаспадарцы, пры меліярацыі, у кацельні ў бандарскім гатэлі (пакуль нас выселілі, я закончыў у Гайнайцы курсы на абслугоўванне кацельнія...)...

Фотаапаратаў у Міхала Лукши пяць. З рознымі аб'ектывамі. З лямпамі. Увекавечаваў рэчаіснасць ад паўста-годзя. Партрэты, краявіды, сцэны з жыцця сямейнага і грамадскага. Месцы, якіх ужо няма — заўтрак „Семяноўскім морам” вёскі і падрэчкі Нарвы, Буды. Паляванні. Пахаванні. Вяселлі. Жыццё бандарскіх блёкаў. Апарат Міхал меў пастаянна ў кішэні, куды б ні ішоў — у лес, на луг, на свята. А ў хаце ўсе прылады да праяўлення здымкаў. Цікава было ўбачыць, як атрымалася. Запісваў, чым выконваў здымак...

— Можа, цяпер і ахвоты такое няма... — сумна ўсміхаецца Міхал, пагладжваючы сівую ўжо бараду.

Mіра Luksha

саўку, што сорак кіламетраў ад Омска, тая паперка або едуны прапала, або не забраў збіраючыся — дзесяць затраслася.

У Скрабляцкім лесе дарога, якую называюць „Палеонскім гасцінцам”; а быў гэта Хадкевічыскі гасцінец. Той лес, *надобна*, належыў да літоўскага палкоўніка Саковіча. Ад лужанскаі граніцы па гарадскую дарогу лес купіў ардынат Біспінг з Масалян калі Бераставіцы, а ад гарадской дарогі да Глейска лес купіў немец Ротгер, ад яго купіў Вір’ён, а ад Вір’ёна назад Біспінг адкупіў увеслі лес і цяпер той лес Біспінгавым называецца. Біспінг меў 96 маёнткаў і 12 дзяцей да 1939 года.

Біспінгава жонка выбіралася некалі на вяселле, але не ўспела зрабіць *балёва* сукенкі. І якісь пані, бадай Тышкевічавай, кажа: Пазыч мне бальную сукенку. А тая пытает: А што будзе, як запламіш? *Еже лі запламю*, то аддам табе два фальваркі: Засценнікі (між Ласінінам і Азяранам) і Трэйглі. Так і стала. Трэйглі раскупілі, там цяпер вёскі Парэчы, Лапічы і Кундзічы, а кавалак пад Крынкамі назвалі *Кабылія Горы*.

Не ўсе татары былі дваранамі, бо былі і на *жолдзе* ў бэя — іх ён браў на вайну. Мураўскі пры цары не быў дваранінам, і падаў у суд, і атрымаў дваранства за 500 рублёў (карова каштавала тады 15 рублёў), і насіў шапку з чырвонай крышкай — адзнакай дваранства.

Запісаў Аляксандр Вярбицкі

З мінулага Крушины

Расказ Кастуся МАКАЛЯ, жыхара вёскі.

Наша вёска раней не называлася Крушины, толькі *Siedem chat i jedna karczma*. Праз вёску пралягала шлях з Саколкі ў Свіслач, па якім ездзілі гандляры коньмі і на тым шляху карчма стаяла. А ў сямі хатах жылі: Макалі, Навумовічы, Пятэльскія, Байсіцкія, Краскі-

вічы, Бобкі і Палянчукі. Гэта карэнныя жыхары, бо пасля наехалі пасяленцы і размножыліся.

Пан Кручэўскі прыстаў у прымы да пані ў Гурцы. Ён меў трыста валок зямлі (валока была роўная пятнащатці дзесяцінам, а адна дзесяціна была больша за гектар). Да Гуркі належалі Крушины, Нетупа і Лазуны (цяпер Лужаны).

У нас было дваццаць чатыры фальваркі татараў, сярод уласнікаў якіх былі два генералы: генерал-маёр Тугай-Бараноўскі і улан-генерал. Да 1941 года на канцы вёскі, там, дзе цяпер праваслаўны крыж, стаяла каменная плітка. Пані Талькоўская была сказала: як я памру, ту ю плітку пастаўце на мізары (мусульманскіх могілках) у маіх нагах, бо на ёй два разы кароль сядзеў. Але ту ю плітку солтыс забраў сабе пад фундамент.

А да ўлана двойчы прыядзічаў кароль. І быў гэта Жыгімонт III Ваза, а не Ян III Сабескі, як гавораць татары. Як прыехаў першы раз, то сеў на ту ю плітку. Яго світа спытала, чаго сеў на камень. А ён адказаў: То памятка будзе!

Татараў польскія каралі не сялілі пад Варшавай, толькі тут, бо беларускі зямлі не шкадавалі. Гаварылі: Каб бераглі ад дзікіх полаўцаў. А закабальвалі беларусаў: трэба было тры дні татарам адрабляць паншчыну, а толькі адзін дзень на сваім.

Як паншчыну скінулі, то паны не маглі ўтрыміцца, распрадалі зямлю і выехалі. І мой цесьць на гарышчы купленага фальварка знайшоў у адной кніжцы паперку, у якой менавіта згадвалася пра караля Жыгімента, а не пра Яна. Была гэта *kopia z kopii* — з польскага на рускі было перапісаная. І цесьць ту ю паперку дўёга трymаў, а калі ў 1915 годзе паехалі ў бежанства ў вёску Бары-

Юныя мастакі

У Бельскім дому культуры працуе выстаўка „Колеры восені”, якую састаўляюць працы вучняў, што займаюцца ў гуртках зацікаўленняў БДК. Маладыя мастакі выкарыстоўвалі алейны і сухі пастэль ды лісце дрэў. Некалькі праектаў вітражай выканалі яны акварэльнай крэйдай. Вучні бельскіх школ і маладзь, якая жыве недалёка горада могуць развіваць свае мастацкія зацікаўленні ў трох гуртках. Мар'я Бабулевіч, якая звычайна падрыхтовае сцэнічнае афармленне, дадаткова займаецца з вучнямі ў трох групах: „Гуртку наймалодшых” (6-9 гадоў — 13 асоб), „Каляж” (10-13 гадоў — 14 асоб) і „Каларыт” (14-18 гадоў — 14 асоб). Апрача спаткання раз у тыдзень заняткі адбываюцца таксама ў час зімовых і летніх канікулаў.

Сёлета мастацкія „варштаты” ладзіліся ў Студзіводах. Паехалі туды вучні з групы „Каларыт”, якія майявалі пейзаж. Паколькі быў гэта жнівень, найбольш асоб майявалі жніво і летнія лугі, а таксама архітэктуру са скансена Дарафея Фіёніка.

У мінулым школьнім годзе адбылося каля 100 сустэреч з удзельнікамі трох мастацкіх груп. Іх працы ў час канікулаў развесаны былі па ўсім Дому культуры. Наведальнікі маглі ўбачыць архітэктуру Бельска-Падляскага, вітра́зы, пейзажы Бельшчыны, націормор-

ты, партрэты і аўтапартрэты. Бельская маладзь прымала ўдзел у конкурсах. У конкурссе „Помнікі царкоўнага мастацтва ў малюнках дзяцей і маладзі”, арганізатарам якога было Таварыства апекі над помнікамі царкоўнага мастацтва ў Варшаве, прыняло ўдзел 9 асоб з Бельска і з ліку 3 тысяч прац вылучана была работа Касі Сідарук, а на пасляконкурснай выстаўцы паказваліся яшчэ работы Ані Шаховіч і Ані Крукоўскай. Юныя мастакі з БДК прымалі таксама ўдзел у III Сусветным конкурсе „Жывапіс дзяцей і маладзі — мая сям'я, дом і краіна” і X Міжнародным конкурсе мастацтва дзяцей і маладзі, але рэзультаты змагання яшчэ невядомыя. Працы дзяцей прадаваліся таксама на дабрачынных аўкцыёнах, змяшчаў іх штотэмесячнік „Бельскі гостінечкі”.

— Здольныя вучні пасля падставовай школы, калі застаюцца вучыцца ў Бельску, надалей наведваюць Дом культуры, каб на месцы развіваць свае мастацкія здольнасці, — кажа Мар'я Бабулевіч, апякун юных мастакоў. — Такім вельмі здольнымі вучнямі з'яўляюцца Галена Сідэвіч з белліцэя і Андрэй Парфянюк з эканамічнага ліцэя. Добра было б, каб здольныя вучні маглі развіваць свае мастацкія здольнасці і пасля сярэдняй школы.

Аляксей МАРОЗ

сама пусты, як і пакой, у якім танцавала ўнучка. Мы з ёй абапіраемся на балюстраду і глядзім уніз. Вельмі высока! Раптам паяўляецца нейкі хлопец і таксама абапіраецца на ту балюстраду. А яна драўляная і пачынае трашчаць. Ламаецца і вось-вось зваліща. Я хапаю ўнучку за руку і мы вяртаемся ў пакой.

Даражэнкі Астроне! Я вельмі непакоюся, што можа здарыцца.

Ганна

Ганна! Твой сон гаворыць аб тым, што ты будзеш мець нейкія праблемы. Калі б ты бачыла голай сябе, гэта прадвяшчала б табе хваробу. Іншых бачыць голымі — абазначае споры і непрыемнасці. То, што ўнучка танцавала, а пасля і ты разам з ёю, гаворыць аб нейкіх дарэмных клопатах. Нешта ў вас не выйдзе.

Аб тым, што нешта „трэсне” пры дапамозе нейкага хлопца, гаворыць і тое, што калі ён абаперся, то затрашчала драўляная балюстрада. Добра, што вы з унучкай выйшлі з таго балкона, бо магло б быць яшчэ горш.

АСТРОН

кі. Войт Анатоль Паўлоўскі знайшоў іх, бо гэта вельмі працавіты, кемлівы і мудры чалавек. Не хапала грошай на гімнастычную залу і тут праца была спынена і сумна становілася на сэрцы, што не завершана ўся работа... Але вось і на гэта знайшліся сродкі, бо праца пры пабудове гімнастычнай залы пайшла поўным ходам.

Калі мая дачка паўгода працавала ў нашай гміне, дык часта паўтарала, што такога працавітага і адданага справе войта цяжка дзе знайсці. І дзякуючы яму Дубічы-Царкоўныя будуть мець школу — добрую памятку па ім.

Мікалай ПАНФІЛЮК

Сусветны дзень сеніёра

Штогод Польскі саюз пенсіянероў і інвалідаў у Чаромсе, узнічальваны Юзэфам Дубковічам, пры выдатнай фінансавай дапамозе Гмінай управы арганізуе Дзень сеніёра.

У гэтым годзе Сусветны дзень сеніёра адзначаўся ў Чаромсе 24 кастрычніка. Загадзя зробленая рэклама ў навакольных вёсках і Чаромсе прыцягнула шматлікіх гасцей і арганізаторы вымушаны былі паставіць дадатковыя столікі.

Сталы ўгіналіся ад бутэрбродоў, пячэння, фруктаў і напояў. Перад удзельнікамі сустрэчы выступілі калектывы „Шпілька” і „Як даўней” з Беластроем. Не сціхалі жарты і песні артыстуў і пенсіянероў. Пасля ўсе закружыліся ў танцах.

„І мы таксама”

Адгалоскі

У „Ніве” н-р 44 за 31 кастрычніка 1999 г. быў змешчаны артыкул Мікалая Панфілюка „Гісторыя навыварат”, дзе аўтар слушна крытыкуе выданне „Gazety Wojenne”, якое надае асабліва вялікае значэнне палякам у час другой сусветнай вайны. Згадвае аўтар 17 верасня 1939 г., калі Чырвоная Армія перайшла польскую граніцу і заняла Заходнюю Беларусь.

Трэба прызнаць, што разважанні М. Панфілюка ў ягоным артыкуле — лагічныя і я з ім наогул пагаджаюся. Але з апошнім сказам ягонага артыкула цяжка пагадзіцца, калі ён піша: „Палякі павінны быць удзячны Сталіні

Самым лепшым танцорам аказаўся мой аднавісковец Мікалай Пытэль. Ні на хвілінку не прысёў на крэсла. Ды і апошняя пенсіянеры не сядзелі на месцы, бо ведалі, што такое мерапрыемства арганізуецца толькі праз год.

Святочны Сусветны дзень сеніёра ў Чаромсе ўдастоілі войт Чаромхайскай гміны, святары праваслаўнага і каталіцкага прыходаў у Чаромсе, ды-рэктар Прадпрыемства чыгуначнага рухомага саставу ў Беластрою і прадстаўнікі прафсаюзнай арганізацыі. Мерапрыемства зарэгістраваў на плёнцы фотакамеры Янка Кубіцкі. Будзе аб чым успамінаць і гаспадарам, і гасцям.

Уладзімір СІДАРУК

ліну і мы таксама (падкрэслена мною), што ён пасля вайны Беласточчыну аддаў ім”.

Калі так, то трэба быць удзячным Сталіну, што пры ягоным удзеле Смаленшчына была аддадзена Расіі; частка беларускай зямлі з лесам, па жаданні Хрушчова, была аддадзена Сталінім Украіне; Літве была аддадзена Віленшчына за размяшчэнне на яе тэрыторыі савецкіх ваеных базаў. А Беласточчына была аддадзена Сталінім Польшчы як замена за порт Кёнігсберг для Расіі. Так гэта Сталін гандляваў беларускімі землямі. Таму я не падзяляю такую „удзячнасць” Сталіну.

Юры ВЕСЯЛКОЎСКІ

су і я задумаў папрыглядацца гандлярам. Калі паліцыйны саамаход аддаліўся, яны зноў вярнуліся на свае месцы і далей заклікалі да сябе кліентаў. Адзін з гандляроў сказаў: „Гэта паехаў Завадскі, ён сюды не будзе заізджаць, я добра знаю”. Праходзілі каля базара і гародскія стражнікі, але яны не звярталі ўвагі на гандляроў.

На маю думку, гародскія ахоўнікі парадку, якія жывуць з нашых падаткаў, абавязаны дбаць пра парадак. А калі не хочуць бачыць нелегальна-га гандлю, тады павінны пашукаць сабе іншага занятку.

Мікалай ЛУК'ЯНЮК

„А да каго я пайду, калі ўсе чужыя, а заўтра мушу быць у лекара”. І рад-няволя пераступіў парог кватэры сваіх гародскіх дзяцей. Тады зяць з іроніяй заўважыў: „А-аа, я яшчэ не прывітаўся з вамі”, — і падаў як чужому руку.

Пасля гэтага, ужо дома, гэты дзядзька гаварыў, што калі пачуў гэту „ночку” і непавагу з боку зяця, яму, старому, лепш было б праваліцца ў нетры зямлі чым слухаць гэтыя здзекі. Дачка не бараніла бацькі і прыкінулася, што нічога не чула. Пасля гэтай падзеі „гародскія паны” больш свайго бацькі ў сябе не бачылі. Але да яго ехалі ў гості быццам і нічога не здарылася, бо ведалі, што дамоў вяртацца будуть не з пустымі рукамі.

(пан)

ВЕР — НЕ ВЕР

Ой, Астроне! Якія дзіўныя прысніліся мне сны, кажу табе. Быццам мы з маёй унучкай заходзімся ў нейкай кватэры. Гэта не наша кватэра (не ўнучкі і не мага). Кватэра вялікая, але не відаць ніякай мэблі. Бачу, у прасторным пакоі танцуе мяя ўнучка. Гляжу, а Божачкі, яна ж зусім голая!

Хаця ў пакоі больш нікога няма, толькі яна і я, мне вельмі сорамна. Што ж яна рабіць?! Быццам хваліца сваім целам... Я падыходжу да яе, абнімаю, кажу, што трэба апрануцца, а яна, зусім, як непрытомная, танцуе далей. Я пачынаю плачаць. Мне сумна і сорамна, а яна вясёлая. Я ізноў абнімаю яе, прытуляю да сябе, каб ніхто хаця не бачыў яе сораму, і мы ўжо плачам абедзве. Я бачу яе мінку пакрыўданага дзіцяці, і мне шкада яе, хаця адразу я была злосная.

Далейшая частка сну адбываецца на балконе. Балкон вялізны, як тэрраса. Так-

Памятка

Як ведаем, Дубічы-Царкоўныя маюць вялікую і прыгожую мураваную школу. За гэта павінны быць ўдзячны вайту гміны Анатолію Паўлоўскаму, бо гэта дзякуючы ягонай ініцыятыве і заходам мы прыдбалі такі чудоўны аўект. Напэўна слова падзякі належацца і нашым радным, бо ўсе яны выказаліся ў адзін голас, што школа патрэбная і справа пайшла поўным ходам. Дзеткі ўжо вучацца ў новай школе, а адзелачныя працы завяршаюцца. Гэта дарагі аўект і гміне трэба мудра гаспадарыць, каб знайсці на яго срод-

ки. Войт Анатоль Паўлоўскі знайшоў іх,

бо гэта вельмі працавіты, кемлівы і мудры чалавек. Не хапала грошай на гімнастычную залу і тут праца была спынена і сумна становілася на сэрцы, што не завершана ўся работа... Але вось і на гэта знайшліся сродкі, бо праца пры пабудове гімнастычнай залы пайшла поўным ходам.

Калі мая дачка паўгода працавала ў нашай гміне, дык часта паўтарала, што такога працавітага і адданага справе войта цяжка знайсці. І дзякуючы яму Дубічы-Царкоўныя будуть мець школу — добрую памятку па ім.

Мікалай ПАНФІЛЮК

ТЫДНЕВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Мірановіч.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Бялысток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.
Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.
E-mail: niwa@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Mi-

nisterstwa Kultury i Sztuki.

Галоўны рэдактар: Віталь Луба.

Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.

Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбуская.

Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбуская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга.

Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Камп'ютэрны набор: Яўгенія Палоцкая,

Марыя Федарук.

Друкарня: „Orthodruk”, ul. Składowa 9,

Bialystok.

Teksty nie zamówionych redakcją nie zwra-

ca. Zastrzega sobie również prawo skracania

i opracowania redakcyjnego tekstu nie za-

mówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie

ponosi odpowiedzialność.

Prenumerata: 1. Termin wpłaty na prenume-

ratę na I kwartał 2000 r. upływa 5 grudnia

1999 r. Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe

na terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na I kwartał 2000

Ніўка

Наш шлях.

Фота Міры ЛУКШЫ

Фрашкі пра нашых

За нашу і вашу

Ехаў Цімка „Мерседэсам”, вёз сяброў найлепшых.
Ехаў хутка. Разважалі пра ўсё, нат пра вершы.
А ж эканамістам слыве ў асяроддзі
Цімка, званы Платонам Другім у народзе.
Гаварылі пра нацыю, плямёны і Бога
(бо бегма да Бога, калі ёсьць трывога!).
„Беларускі наш Бог праваслаўнае веры! —
кажа Цімка. А Алесь: „Ні халеры,
бо ж паганства — наш пачатак, наш лёс і натхненне.
І шукайма мы ў ім сваёга карэння!”
„О, ядрытваюпальку! — узлаваўся Вадзіцель. —
А ну марш з салона, ты паганскі збавіцель!
Преч на снег! — і ў полі затрымаў машыну. —
„Я цябе тут, паганца, сярод гурбаў пакіну!
Пакуль дойдзеш дахаты, будзеш добра свядомы!”
...Ці пайшоў той „язычнік” ноччу снежнай дадому?

Вандал АРЛЯНСКІ

Двухлітарная крыжаванка

1	2	3	4
	3	5	6
7	8		4
10			9
11			5
			6
12			13
14		15	
16	2	17	1

Гарызантальна: 1. рух мышчаў твару, якія выражаютъ унутраны стан, 3. столица Замбії, 5. губернскі расійскі горад, 7. месапатамскія дзяржава і горад з 3-га ст. да н.э., 9. арганізацыйная адзінка школьнікаў, 10. Юзэф, прэм'ер-міністр Польшчы ў 1947-52 і 1954-70 гг., 11. пашкоджанне тканак арганізма, 12. пакаранне, 14. опера Карла Марыі фон Вебера, 16. прыемны паҳ, 17. паведамленне кіраўніку аб прыходзе наведальніка.

Вертыкальна: 1. Юкіо, японскі пісменнік (1925-70), 2. горад на заходзе Калумбії, 3. абласны горад на паўночным заходзе Украіны, 4. савецкая фер-

ма, 6. Макс, нямецкі заснавальнік сучаснай гігіёны (1818-1901), 8. слабіцельны алей з насення клешчавіны, 9. псеўданім, 11. алагей, 13. развал, 14. настаяцель каталіцкага мужчынскага манастыра, 15. горад у Іспаніі на поўнач ад Валенсіі.

(Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літарты з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільнія рашэнні, будуть разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 43 нумара

Гарызантальна: акоп, палец, абутик, гляк, фінік, аказія, цудадзей, чэрап, акраверш, кажурына, скала, капелька, пласа, Ітака, Рыве, ракако, Адана, гаць.

Вертыкальна: галіфз, Зеніца, калчадан, паказ, ручай, сацін, купарвас, Керанскі, Чака, ружа, Сена, юшка, Карлавац, катэдж, лакуна, Кадар, канат, парог.

Рашэнне: **Сяргей Плева.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Міхалу Байко** з Беластока і **Наталлі Гера-сімюк** з Гайнайкі.

Прыгоды Толіка і Коліка

Касцюм

Жылі-былі ў вёсцы Глухая Колік дый Толік. Колік — тлусты і невялічкі, як гном, Толік — худы і доўгі як бутэлька. Не былі гэта багатыя людзі, праста — беларусы, сяляне. Толік — няшчасны прымак, Колік — шчаслівы кавалер. Можна так іх апісваць, дык не хопіць мне паперы!

Аднаго разу запрасілі Коліка на вяселле. Даведаўшыся аб гэтым, сусед прышпірдаў.

— Ну, браток, на вяселле цябе запрасілі...

— Запрасілі, запрасілі... А што, **завыдуеши?**

— Табе?.. Ды і я запрошаны.

— Мне, а што...

— У цябе ж няма ў што адзеца, каб паказацца на такім свяце.

— Ну, дык хоць сам людзей пабачу. Я ж на вяселлі першы раз. Апрануцца, кажаш?

— То ж трэба.

— Ну, праблема. Але што ж, прадам курэй ды кароўку ды куплю сабе элегантны касцюм.

— За карову то ты касцюмаў накупіш — во-о-о!

Так хлопцы і зрабілі. Прадалі карову, курак і што там яшчэ ды паехалі ў горад. Збіраліся ісці адразу ў краму з адзеннем, ды спачатку дарога іх завяла ў карчму. Ледзь адтуль выкаціліся.

Пасля ў краме купілі два касцюмы — адзін Коліку, другі — Толіку і, вядома, падарунак маладым. Касцюмаў нават не прымервалі — да таго ж харошыя на выгляд яны былі.

Калі Колік прымерыў свой касцюм, убачыў на ім дзіры ад піратэхнічных пырскаў. Хтосьці ў ім ужо адсвяткаваў Новы год!

Наведала Коліка цётка Кальгота, вядомая ў вёсцы пляткарка.

— Ого, касцюм! А дорага ён цябе каштаваў? На мае вочы, дык ён на цябе крышку цеснаваты.

— То будзе, пэўна, добры на майго старэйшага, Пецьку, — заўважыў Толік.

— Ты што, хочаш нажыцца маймі касцюмамі?! — узлаваўся Колік.

— „У самы раз, у самы раз”, — са схемах праспявала суседка.

— Во жыдоўка! — буркнуў на Кальготу Колік і паправіў на сабе паношны касцюм.

Усё ж, забалівалі на вяселлі Колік з Толікам. Моладзі поўна. Танцуць дыска, а яны — тупаюць у вальсе. Іншыя танга, а яны — польку. Пайшлі за стол. Колік толькі нагнуўся, як трэснулі свежазашытыя дзіркі і швы. За пару хвілін паляще ў гарэлку. Да таго і гальштук, гад, памачыўся ў гарэлку. Госці ад смеху за жываты браліся.

На другі дзень вярнуўся Колік да хаты, ужо цвярозы. Без касцюма і без кароўкі.

Юрка Буйнюк

„Даўціны” Андрэя Гаўрылюка

***

Сустрокаўца дзве дзеўкі:

— Адкуль маеш гэтыя іспанскія боты?

— Ад Дзеда Мароза.

— А гэты турэцкі кажушак?

— Ад Дзеда Мароза.

— А лісіную шапку?

— Таксама ад Дзеда Мароза.

— Дзіця ў калясцы пэўна таксама ад Дзеда Мароза?

— Не, дзіця бусел прынёс.

***

— Мама, ці гэта праўда, што Бог нас корміць?

— Вядома.

— І што дзяцей прыносіць бусел?

— Таксама.

— І што падарункі раздае Дзед Мароз?

— Натуральная.

— Дык навошта мы трymаем дома тату?

***

Малы Янка ў Куццю вечарам, лежачы ўжо ў ложку, пытае маці:

— Мамачка, калі да мяне прыйдзе Дзед Мароз?

— А ці я ведаю, а каторай гадзіне наш бацька вернецца з рэстарана?..

***

Пасля Каляд судзя пытае Міколу:

— Чаму вы хочаце развесціся з жонкаю?

— Бо яна дае мне для яды посны боршч, селядца, куццю ды піражкі з макам.

— Але ж на Куццю ўсе спажываюць гэтыя стравы...

— Магчыма, толькі яна дае мне гэта безупынна ад семнаццаці гадоў.

Куды віруем?

Крэмль верным не верыць

Ельцын падзякаў Сцяпашыну за добрую работу (80 дзён!) і адправіў спраўнага прэм'ера ў адстаўку. Сцяпашын прыняў цараву дулю з пачуццём удзячнасці і, пакідаючы высокі пост, заявіў:

— Был, есть и буду с Ельциным до конца!

Не чытаў службіст класіка з Крынак („Служы пану верне, то ён табе перне”).

Сідар МАКАЦЁР